

**NAUTELANKOSKEN MUSEON KOULULAISTOIMINTA
OPETTAJIEN JA MUSEOAMMATTILAISTEN ARVIOIMANA**

Charlotta von Essen
Pro gradu -tutkielma
Opettajankoulutuslaitos
Turun yksikkö
Turun yliopisto
Toukokuu 2012

TURUN YLIOPISTO

Opettajankoulutuslaitos, Turun yksikkö/Kasvatustieteiden tiedekunta

VON ESSEN, CHARLOTTA: Nautelankosken museon koululaistoiminta opettajien ja museoammattilaisten arvioimana

Pro gradu -tutkielma, 64 s., 1 liites.

Kasvatustiede

Toukokuu 2012

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lietolaisen arkeologis-kulttuurihistoriallisen Nautelankosken museon koululaistoiminnan tavoitteita ja käytänteitä. Aihetta lähestyttiin museon henkilökunnan ja museossa luokkansa kanssa vierailleiden opettajien näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostui yhdeksästä haastattelusta, joissa haastateltiin kahta-toista informanttia. Informanteista kaksi edusti museon henkilökuntaa ja kymmenen alakoulujen opettajia.

Opetuksellinen rooli on museoille hyvin tärkeä. Museo-opetuksen keskeinen päämäärä on kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaidon oppiminen. Nautelankosken museon koululaistoimintaa ja museopedagogiikkaa on kehitetty systemaattisesti kahden vuosikymmenen ajan. Museo kutsuu vuosittain kaikki Liedon kunnan alakoulujen toiset ja viidennet luokat museovierailulle. Tutkimuksessa selvitettiin, miten museon henkilökunta ja opettajat määrittelivät museopedagogiikka-termin, millaisia kokemuksia heillä oli koululaisten museokäynneistä, miten koululaiset oppivat museossa ja millainen oppimisympäristö Nautelankosken museo oli.

Nautelankosken museon museopedagogiikka keskittyy alakoululaisiin. Museon tavoitteena on aktivoida koululaisten omaa ajattelua, jättää heille pysyvä muistijälki ja vahvistaa heidän identiteettiään. Tutkimustulokseksi saatiin, että Nautelankosken museo oli onnistunut tavoitteissaan hyvin. Opettajat kokivat museokäyntien olleen hyvin suunniteltuja ja kouluopetusta tukevia. Museossa opittiin opettajien mukaan erityisesti kokemusten, elämysten ja konkretian avulla. Nautelankosken museon sijainti koululaisten kotiseudulla koettiin tärkeäksi.

Asiasanat: museot, museopedagogiikka, kulttuuriperintö, kotiseutu, historiatietoisuus, oppimisympäristö, koululaiset

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 ”Tervetuloa museoon”	5
1.2 Nautelankosken museo	5
1.3 Keskeisiä käsitteitä	7
2 MUSEOT PEDAGOGISINA TOIMIJOINA	13
2.1 Museopedagogiikka – oppimisen mahdollisuuksia museossa	13
2.2 Museoiden opetukselliset roolit	17
2.3 Museo oppimisympäristönä	21
3 MUSEON JA KOULUN YHTEISTYÖ	23
3.1 Koululaiset museokävijöinä	23
3.2 Museokäynti ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet	24
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS	28
4.1 Tutkimusongelmat	28
4.2 Tutkimuksen luonne ja haastattelu aineiston hankintametodina	28
4.3 Haastatteluiden analysointi teemoittelemalla	31
5 TULOKSET	35
5.1 Tulosten käsittely	35
5.2 Museopedagogiikka	35
5.3 Nautelankosken museon koululaistoiminta	37
5.4 Kokemukset museokäynneistä	42
5.5 Oppiminen museossa ja Nautelankosken museo oppimisympäristönä	45

6 PÄÄTELMÄT	49
6.1 Pohdintaa tutkimustuloksista	49
6.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia	56
6.3 Jatkotutkimusaiheita	58
LÄHTEET	59
LIITTEET Haastattelurunko	

1 JOHDANTO

1.1 ”Tervetuloa museoon”

Museoissa on valtava määrä tietoa ja taitoa. Niiden kokoelmissa on niin esineitä, arkeologisia löytöjä, valokuvia, filmejä kuin erilaisia dokumenttejakin. Museoiden hoidossa on myös kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia. Kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuuden edistäminen kuuluukin museoiden perustehtäviin. Tätä tehtävää museot hoitavat esimerkiksi opetuksen keinoin. (Museolaki 1992/729.) Yksi museoiden suurimmista kävijäryhmistä ovat koululaiset. Suomen ammatillisesti hoide- tuissa museoissa tilastoitin vuonna 2010 lähes 4,9 miljoonaa käyntiä, joista koululais- ten osuus oli lähes 440 000 (koululaisryhmien kävijät) (Kaukonen, Vihanto, Petrell & Vuola 2010, 12).

Museopedagogiikka ja museoiden koulujen kanssa tekemä yhteistyö kuuluvat oleellise- na osana museoiden opetustehtävään. Ne ovat myös mielenkiinnon kohteitani, jotka va- litsin pro gradu -tutkielmani aiheeksi. Siten sain yhdistettyä luokanopettajan koulutuk- sen aikaisempaan koulutukseeni kulttuurintutkijana ja museoammattilaisena. Tutkin työssäni yhden museon, lietolaisen Nautelankosken museon, koululaistoimintaa. Se on esimerkki pitkälle kehitetyistä ja pitkään jatkuneesta systemaattisesta koululaistoimin- nasta, joka kattaa koko kunnan kaikki alakoulut. Nautelankosken museon museopeda- gogiikka ja koululaistoiminta keskittyvät alakouluihin, joihin myös minä olen rajannut aiheen käsittelyn. Koululaiset käyvät kutsuttuina museossa kolme kertaa alakoulun ai- kana. Keskityn työssäni toisen ja viidennen luokan käynteihin, jolloin luokat vierailevat kotiseutumuseossa, myllyssä ja arkeologisessa näyttelyssä. Kolmasluokkalaisten luon- topolkukäynnin olen rajannut työni ulkopuolelle. Tutkielmani katsoo koululaistoimintaa yhden museon henkilökunnan ja museossa oppilaiden kanssa käyneiden opettajien näkökulmasta. Tutkimusaineistoni koostuu kirjallisuuden lisäksi museon henkilökunnan ja alakoulun opettajien haastatteluista sekä havainnointimuistiinpanoistani.

1.2 Nautelankosken museo

Nautelankosken arkeologis-kulttuurihistoriallinen paikallismuseo sijaitsee Aurajoen rannalla noin 17 000 asukkaan Liedon kunnassa (Liedon kunta). Museota ylläpitää

Nautelankoski-säätiö, jonka tarkoituksena on vaalia ja edistää lietolaisen kulttuuriperinteen tallentamista, tutkimista ja tunnetuksi tekemistä (Nautelankoski-säätiö 2011; Inf. 1). Museoyksikköön kuuluu Lauri Nautelan museo, jossa voi kivikautta esittelevän perusnäyttelyn lisäksi tutustua Aurajoki-dioraamaan sekä kauden vaihtuvaan näyttelyyn. Vieressä sijaitsevassa Jonkarin tuvassa on esillä kotiseutumuseon esineistöä, ja vesimyllyssä voi tutustua viljan jauhatukseen. Lisäksi museoalueella on sauna ja aitta sekä luonto- ja muinaismuistoalue. (Nautelankoski-säätiö 2011; Inf. 1; Nautelankosken museo.)

Nautelankosken alueesta päätettiin 1980-luvulla ryhtyä kehittämään museo- ja luonto- aluetta. Alueella sijaitti jo entuudestaan 1800-luvun alusta peräisin oleva vesimylly, joka korjattiin museokuntoon ja avattiin yleisölle vuonna 1992. Samana vuonna siirrettiin entisen myllärintuvan paikalle toisaalla Liedossa sijainneet ja museokäytössä olleet tupa ja aitta. Tupa kunnostettiin ja muutamaa vuotta myöhemmin, vuonna 1996, se avattiin yleisölle. Jälleen muutamaa vuotta myöhemmin valmistui uusi, Lauri Nautelan nimeä kantava museorakennus myllyn, tuvan ja aitan läheisyyteen. Myllärin sauna avattiin kunnostettuna vuonna 2010 ja aitta vuotta myöhemmin. (Nautelankoski-säätiö 2011; Inf. 1; Kauko-Vainio 2001, 68.)

Liedon kunta ja Lauri Nautela perustivat Nautelankoski-säätiön vuonna 1996. Samalla kunta siirsi kaikki museotoimen tehtävät Nautelankosken museolle ja sitoutui avustamaan museota niin, että museotoiminnan jatkuminen pystytään takaamaan. Lauri Nautela lahjoitti säätiölle mittavat kokoelmansa sekä varat uuden museorakennuksen rakentamiseen. Säätiön velvollisuuksiin kuuluu myös luonto- ja muinaismuistoalueiden hoitaminen. Natura- aluetta hoidetaan ympäristökeskuksen valvonnassa ja muinaismuisto- aluetta Museoviraston alaisuudessa. Museossa työskentelee kaksi vakituista museo- ammatillista työntekijää (museonjohtaja ja amanuenssi) sekä satunnaisesti, esimerkiksi projektien yhteydessä, määräaikaisia työntekijöitä. Kesäoppaina toimii lietolaisia kou- lulaisia ja lisäksi museossa on paljon harjoittelijoita eri oppilaitoksista. Museossa työ- kentelee myös kuntouttavassa työtoiminnassa olevia henkilöitä. (Nautelankoski-säätiö 2011; Inf. 1.)

1.3 Keskeisiä käsitteitä

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperintö on läsnä ihmisten arjessa ja arkiympäristössä (Museovirasto 2010, 6). Sillä tarkoitetaan jokapäiväistä ympäristöämme, niin koteja, koulurakennuksia, maaseutukyliä kuin kaupunginosiakin. Myös arkielämän asiat ja esineet ovat osa kulttuuriperintöä, joka jää tai tietoisesti jätetään tuleville sukupolville. (Tornberg & Venäläinen 2008, 67.) Kulttuuriperintökasvatuksella tarkoitetaan kulttuuriperintöä koskevien tietojen ja taitojen välittämistä niin, että oppijan kulttuuriperintötietoisuus vahvistuu. Kulttuuriperinnön lukutaito kuuluu Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen strategiaan. Se pitää sisällään kulttuuriympäristön ymmärtämisen ja kohteiden tunnistamisen. Toiminta kattaa niin kulttuuriympäristökasvatuksen kuin museo-opetuksenikin (museopedagogiikan). Kulttuuriperinnön lukutaito pitää sisällään aineellisen kulttuuriperinnön eli rakennetun kulttuuriympäristön, muinaisjäännökset ja vedenalaisen kulttuuriperinnön sekä kulttuurimaiseman. (Museovirasto 2010, 6.) Kulttuuriperintöön liittyvä opetus on kulttuuriperintöopetusta ja siinä tarkastellaan, mitä kulttuurista perintöä ja perinnettä halutaan opittavan ja millä keinoin oppimista saadaan aikaiseksi. Kulttuuriperintöopetus voi sisällöstä riippuen olla esimerkiksi ympäristö-, museo- tai teatterikasvatusta. (Tornberg & Venäläinen 2008, 66.)

Ihmisen halu säilyttää ympäristönsä muistoja, kulttuuriperintöä, on eräänlainen turvajärjestelmä. Kotiseudulla, jossa voi nähdä jälkiä ajan jatkumosta, on turvallista elää. Jäljet kertovat aikaisemmasta elämästä ja luovat uskoa tulevaisuuteen. Nykyaikaisella museo- ja ympäristökasvatustyöllä sekä niitä toteuttavilla muistiorganisaatioilla onkin museologian professori Janne Vilkun mukaan kolme toisiinsa lomittuvaa yhteiskunnallista perustehtävää. Ensinnäkin yksilö ja yhteisö löytävät niiden avulla ympärillään olevasta todellisuudesta ajan jälkiä. Näiden jälkien avulla ihminen pystyy yhdistämään menneisyyden ja nykyisyyden mielekkäällä tavalla ja löytämään vastaukset kysymyksiin kuka olen, keitä olemme ja keitä nuo muut ajallisesti ja/tai alueellisesti kaukaiset ihmiset ovat/olivat. Ajan jäljet osoittavat myös jatkumon, joka on kuin lupaus tulevaisuudesta. Kun ihminen ymmärtää, mistä hän on tulossa ja missä hän on, pystyy hän ehkä myös suunnittelemaan, minne hän menee. (Vilkuna 2007, 17–18, 20–21; Vilkuna 2008, 56.) Nautelankosken museossa ajan jäljet ovat selvästi esillä. Vanhat rakennukset, muinaismuistoalue ja koski kertovat alueella pitkään jatkuneesta asutuksesta ja siellä

eläneiden ihmisten elämästä. Tällaisessa ympäristö tukee museokävijän ymmärrystä omasta menneisyydestä ja nykyisyydestä sekä auttaa häntä suuntaamaan ajatuksensa myös tulevaisuuteen.

Toinen perustehtävä liittyy edellä mainittuun jatkumoon, joka haastaa ihmiset elämään juuri nyt. Muistiorganisaatioiden tehtävänä on aktivoida ja yllyttää ihmisiä ottamaan vastuu elämästään, lähimmäisistään ja ympäristöstään. Kolmantena tehtävänä muistiorganisaatioilla on luoda järjestystä ja turvallisuutta sekavaan ja uhkaavaan maailmaan. Samalla ne tekevät ihmisistä, jotka ovat ajallisia, edes vähän ajattomia. (Vilkuna 2007, 18.)

Suomen perustuslain mukaan jokaisella suomalaisella on vastuu kulttuuriperinnöstä. (Suomen perustuslaki 1999/731). Euroopan neuvosto määrittelee kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä koskevassa puitesopimuksessa kulttuuriperintö-käsitteen seuraavasti: ”Kulttuuriperintö on joukko menneisyydestä periytyneitä resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojensa, uskomustensa, tietojensa ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi niiden omistuksesta riippumatta. Siihen kuuluvat kaikki ne ympäristön ominaisuudet, jotka johtuvat ihmisten ja paikkojen historiallisesta vuorovaikutuksesta.” Kulttuuriperintö-käsite pitää sisällään niin henkiset kuin aineellisetkin kulttuurin tuotteet. (Vilkuna 2008, 52, 54.)

Museo ja sen tehtävä kulttuuriperinnön välittäjänä

Museolain mukaan museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museoiden tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville, harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa. (Museolaki 1992/729.) Toteuttaakseen tehtävänsä museoiden on harjoitettava ja edistettävä alan tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä. Tämä tapahtuu tallentamalla, tutkimalla, säilyttämällä ja asettamalla näytteille esineitä sekä muuta aineistoa ihmisestä ja hänen ympäristöstään. Museotyön ammattieettisissä säännöissä nostetaan esiin museon kasvatukselliset ja yhteisölliset roolit sekä museon saavutettavuus. Toiminnassaan museot rinnastetaan sekä tallentaviin ja tietoa jakaviin laitoksiin (kuten arkistot ja kirjastot) että

taide- ja tiedelaitoksiin. Se, miten työ museossa painottuu tallennukseen, tutkimukseen, opetukseen tai näyttelytoimintaan vaihtelee museosta toiseen. (Forssell, Kaukonen, Lamminen & Mattila 2004, 24; Museotyön eettiset säännöt.)

Museolaitos muodostaa yhdessä arkisto- ja kirjastolaitoksen kanssa yhteiskunnan organisoidun julkisen muistijärjestelmän. Se muistaa enemmän ja kauemmaksi kuin yksikään yksilö. Järjestelmän organisoiminen alkoi Suomessa 1920-luvulla, mutta museoala pääsi viimeisenä kattavasti valtionavustusten piiriin vasta 1990-luvulla. Julkiseen muistijärjestelmään talletetaan aineiston laatuun pohjautuvan työnjaon mukaisesti menneisyydestä ja nykyisyyden ympäristöstä säilytyksi halutut irtaimet todistuskappaleet. Vapaakappalekirjastoihin talletetaan lakisääteisesti kaikki painetut julkaisut ja arkistojen säilytystoiminta perustuu lakiin ja asetuksiin. Museot poikkeavat edellä mainituista siinä, että niihin tallentuvat säädösteitse vain muinaismuistolain alaiset irtaimet muinaisesineet ja luonnonsuojelulain perusteella kuolleen tavatut rauhoitetut eläimet. Kaiken muun säilyttämisestä tai hävittämisestä päättää museoammattilainen. (Vilkuna 2007, 20–21, 28.)

Kansainvälisellä tasolla museota on määritellyt Unescon alainen kansainvälinen museo-neuvosto ICOM (International Council of Museums). Määritelmän mukaan museo on pysyvä, voittoa tuottamaton yhteiskuntaa ja sen kehitystä palveleva laitos, joka on avoinna yleisölle. Sen tehtävänä on hankkia, säilyttää, tutkia, tiedottaa ja esitellä aineellista ja aineetonta perinnettä ihmiskunnasta ja ympäristöstä koulutusta, tutkimusta ja nautintoa varten. ICOM:n määritelmä on kehittynyt samanaikaisesti yhteiskunnan kehittymisen kanssa ja sitä päivitetään tilanteen mukaan (International Council on Museums.) Yhteiskunta muuttuu koko ajan ja myös museon asemaa ja tehtäviä tulisi tarkastella kriittisesti ja uusin silmin. Esimerkiksi museon valistustehtävät eivät rajoitu vain menneisiin asioihin ja tapahtumiin. Museot toimivat myös tämän päivän tallentajina ja niiden vastuulla on oivaltaa, mikä omassa ajassamme on oleellista ja kiinnostavaa. Museoiden toiminnan tulevaisuuden tavoitteena on, että ne ovat aktiivinen ja vuorovai- kutteinen yhteistyöverkko, joka vastaa yhteiskunnan haasteisiin ja saavuttaa toiminnal- laan kansalaiset. (Forssell ym. 2004, 25.)

Museoita voidaan jaotella erilaisiin ryhmiin tietyin perustein. Hierarkkisessa jaottelussa museot jaetaan neljään ryhmään: valtakunnalliset museot, valtakunnalliset erikoismuseot, maakuntamuseot ja aluetaidemuseot sekä kaikki muut museot. Käytännössä kes-

keinen jaottelu museolaitosta tarkasteltaessa on jako päätoimisesti hoidettuihin ammattimuseoihin ja muihin museoihin. Noin kolmasosa Suomen museoista on ammattimuseoita, mikä tarkoittaa, että niissä työskentelee museoammatillisen koulutuksen saanutta henkilökuntaa. Toinen keskeinen tapa on jako kulttuurihistoriallisiin museoihin, erikoismuseoihin, taidemuseoihin ja luonnontieteellisiin museoihin. Museoita voidaan jaotella myös omistusmuodon mukaan. Keskeisimpiä museoiden ylläpitäjiä ovat kunnat, säätiöt, yhdistykset ja valtio. Myös seurakunnilla ja yrityksillä on museoita. (Forssell ym. 2004, 30–31.) Nautelankosken museo sijoittuu hierarkkisessa jaottelussa muihin museoihin. Kahden muun edellä mainitun jaottelutavan mukaan se on päätoimisesti hoidettu arkeologis-kulttuurihistoriallinen ammattimuseo, jota ylläpitää säätiö.

Historiatietoisuus ja historiallinen ajattelu

Käsite historiatietoisuus sisältää hyvin laaja-alaisen näkökulman ihmisen yhteiskunnalliseen, eettiseen, kulttuuriseen ja poliittiseen olemiseen (Löfström, Oittinen & Rantala 2011, 3). Historiatietoisuus liittyy jokaiseen ihmiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset refleктоivat ja integroivat historiaa rakentaessaan omaa identiteettiään, omaa tietoisuuttaan ja toimintaansa. Historiatietoisuus on henkinen prosessi, jonka kautta samanaikaisesti elävät ihmiset paneutuvat omaan aikaansa historiallisten kokemusten ja tietojen valossa. Siihen sisältyy myös odotus erityisestä kehityksestä tulevaisuudessa. (Karlsson 2004, 44–46.) Näin ollen historiatietoisuus liittyy niin menneisyyteen, nykyisyyteen kuin tulevaisuuteenkin.

Museovierailuilla koululaisten oman elämän yhdistäminen menneisyyteen kehittää heidän ymmärrystään siitä, miten he itsekin ovat osa historiaa. On oleellista linkittää käsiteltävä historiallinen aihe johonkin sellaiseen asiaan, josta oppilaat jo tietävät jotain. Näin ollen he pystyvät vertailemaan uusia kokemuksia ja sitä tietoa, joka heillä on jo entuudestaan. Ilman tällaista yhteyttä oppilaat eivät todennäköisesti ymmärrä kohtaamaansa uutta historiallista asiaa. (Levstik & Barton 1997, 27, 36.) Nautelankosken museossa koululaiset tutustuvat omalla kotiseudullaan aiemmin eläneiden ihmisten elämään. Arkinen elämä on koululaisille tuttua ja museossa se linkitetään historialliseen aiheeseen eli arkielämään kivikaudella tai 1930-luvulla. Museossa oppilaat saavat kokemuksen siitä, että he ovat itsekin osa historiaa.

Historiatietoisuus on keskeinen käsite historian käyttöä koskevassa tutkimuksessa. Kysymys siitä, miten historiaa käytetään yksilöllisten ja kollektiivisten identiteettien rakennusaineena ja millainen rooli historialla on ihmisten jokapäiväisessä elämässä kiinnostaa tutkijoita. Ihmisten tapa nähdä historiallinen kehitys vaikuttaa siihen, millaisia tulevaisuudenodotuksia heillä on. Toisaalta taas nykyisyys heijastuu ihmisten tapaan tulkita menneisyyttä. Historiakuva eli yksilön käsitys historiasta liittyy hänen historia-tietoisuuteensa eli siihen, miten hän näkee nykyisyyden ja suuntautuu tulevaisuuteen. Ei siis ole yhdentekevää, millaisen kuvan ihmiset muodostavat historiasta. (Rantala 2012, 8, 24.)

Historiallis- ja yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen professori Jukka Rantala on tutkinut 7–10-vuotiaiden lasten historiakuvan muodostumista ja historiakulttuurin merkitystä lasten elämässä. Hänen mukaansa lukuisat tutkimukset ovat nostaneet historiakulttuurin kouluopetusta merkittävämmäksi historiakuvan muovaajaksi. Historiakulttuurilla tarkoitetaan niin sanottuja epävirallisia, koulun ja historiatieteen ulkopuolella tuotettuja tulkintoja menneisyydestä. Se sisältää esimerkiksi historialliset romaanit, elokuvat, tietokonepelit ja muistelut menneisyyden tapahtumista. Niin sanotun virallisen historiakulttuurin vaikutuksen 7–10-vuotiaiden lasten menneisyyskäsitteisiin voisi olettaa olevan pieni, sillä he eivät ole vielä aloittaneet historianopiskelua koulussa. Tämän ikäiset lapset ovat vielä tiukasti kiinni kodin maailmassa ja sukupolvien välinen kerrontaperinne osoittautui Rantalan tutkimuksessa vireäksi. Tutkimuksen mukaan lapsilla onkin läheinen suhde menneisyyteen erityisesti oman perheen ja suvun kautta. Esimerkiksi vanhempien kanssa käytyjen keskusteluiden ja menneisyyteen liittyvien kirjojen kautta menneisyys näkyy vahvasti nykylasten arjessa ja he suhtautuvat siihen kiinnostuksella. (Rantala 2012, 9, 34–35.) Lasten läheistä suhdetta menneisyyteen voidaan vahvistaa museokäynnin avulla. Esimerkiksi Nautelankosken museon tuvan ympäristö ja museo-oppaan virittämä keskustelu tukevat lasten menneisyssuhdetta. Museokäynti voi myös innostaa lapsia keskustelemaan menneisyydestä vanhempien ja isovanhempien kanssa.

Lasten tulevaisuudenodotukset rakentuvat menneisyyden ja tulevaisuuden vuoropuhelun kautta, joten on oleellista selvittää, millainen kuva heille välittyy historiakulttuurista. Tällöin aikuisten on helpompi käsitellä menneisyyden asioita lasten kanssa. Aiheeseen liittyvissä aiemmissä tutkimuksissa on viitteitä siitä, että vahva näkemys historiasta voi muodostua jo hyvin varhain ja siihen on vaikea vaikuttaa. Vaikka viihdekulttuu-

rilla oli merkittävä vaikutus lasten historiakäsityksen rakentumiseen, heidän menneisyys-nykyisyys-tulevaisuus -orientaationsa rakentui enemmän vanhempien ja isovanhempien kertomusten varaan. (Rantala 2012, 30, 79–80.)

Tärkeä osa historiallisen ajattelun taitoa on kyky lukea kriittisesti ja analyttisesti menneisyyttä koskevia esityksiä. Historiallinen museonäyttely on yksi esimerkki tällaisesta esityksestä. Se on aina kertomus ja tulkinta, joka paitsi rekonstruoi, myös konstruoi menneisyyttä. Museonäyttelyä tulisi lähestyä kuten muitakin menneisyyden kuvauksia, ei vain informaatiolähteenä, vaan tietystä aiheesta tehtynä tulkintana. Opintokäynnissä olisi keskeistä, että opiskelijat erittelisivät ja arvioisivat, millaisen kuvan näyttely tai jokin sen osa aiheesta antaa ja mitä painotuksia, rajoituksia ja värityksiä siinä mahdollisesti on. Jos näyttely on rakennettu siten, että se kertoo tarinan, voidaan eritellä kriittisesti esimerkiksi sitä, mitä tarinassa on korostettu ja mitä jätetty pois. Tällainen museokäynnin fokuointi edellyttää, että näyttelyn historiallista teemaa on opiskeltava riittävästi etukäteen. Kyseinen tehtävänanto vaatii myös sitä, että tarkasteltava teema rajataan kohtuulliseksi, esimerkiksi näyttelyn yhteen osaan. Jos näyttelykäynnin keskeinen historiandidaktinen perustelu ja tehtävä on harjoittaa oppilasta käyttämään historiallisen tiedon käyttämisen taitoa, jokainen näyttely on esittämänsä tulkinnan vuoksi kiinnostava. Siten se on tilaisuus harjaannuttaa kriittistä ajattelua ja kriittistä silmää. (Löfström 2002, 8-9.) Vuorovaikutteinen ja keskusteleva opastus on yksi keino saada oppilaat ajattelemaan ja pohtimaan museossa eri tavoin koettuja ja aistittuja asioita. Samalla koululaisten kriittinen ajattelu kehittyy.

Historiatieto välittyy ihmisille pääasiassa ”toisenasteisena”. Kieli on tällöin tiedon välittymisessä keskeisessä asemassa. Koulussa oppilaat lukevat oppimateriaalia ja kuuntelevat opettajan kertomaa. Historiatiedon välittymisessä olennaista on se, miten oppilas ymmärtää verbaalisessa muodossa olevaa menneisyyttä koskevaa tietoa ja millaisia rekonstruktioita hän sen pohjalta muokkaa. Kysymys on tekstin sisältämästä informaatiosta, sen sisäisten suhteiden ymmärtämisestä. Historian ymmärtäminen ei ole sama asia kuin luetun ja kuullun ymmärtäminen. (Pilli 1988, 283.) Museossa verbaalisessa muodossa olevan tiedon tukena ovat konkreettiset esineet, joiden avulla kävijöiden on helpompi muokata rekonstruktioita. Jos museokäynnin aihe liittyy koulussa opiskeltuun asiaan, koululaisten ymmärrys asiasta todennäköisesti vahvistuu.

2 MUSEOT PEDAGOGISINA TOIMIJOINA

2.1 Museopedagogiikka – oppimisen mahdollisuuksia museossa

Kansainvälinen museoneuvosto ICOM määrittelee museoiden kasvatustehtävän seuraavasti: ”Museoilla on tärkeä velvollisuus kehittää kasvatuksellista rooliaan ja houkutella laajempia yleisöjä siitä yhteisöstä tai ryhmästä ja siltä seudulta, jota ne palvelevat. Vuorovaikutus yhteisön kanssa ja sen kulttuuriperinnön vaaliminen muodostavat oleellisen osan museon kasvatuksellisesta tehtävästä.” (International Council of Museums.) Opetus ja kasvatustieteet ovat osa museon ja yleisön välistä suhdetta, joka muuttuu ja elää ajan mukana. Erialaisten ideologisten lähtökohtien myötä opetus muuttuu helposti propagandaksi, tulkinnaksi, neutraaliksi informaatioksi, kommunikaatioksi tai ihmisläheiseksi palveluksi. Pohjimmiltaan on kuitenkin kyse saman asian eri painotuksista ja käytetyn terminologian soveltuvuudesta kulloiseenkin tilanteeseen ja tavoitteeseen. Vieraskielinen käsitteistö, joka ei vastaa suomenkielistä, hämärtää asiaa entisestään. Esimerkiksi englannin kielessä sana *education* kattaa sekä opetuksen että kasvatuksen käsitteet. (Heinonen & Lahti 2001, 179.) Termiä *museum education* puolestaan käytetään, kun tarkoitetaan museon tekemää kasvatustyötä. Suomessa on vakiintunut käyttöön termi museopedagogiikka. Eri kielialueilta on otettu vaikutteita niin yleisen kasvatustieteen kuin museopedagogiikan alalta (ruotsin kielen *museipedagogik*, saksan kielen *Museumspädagogik*). (Tornberg & Venäläinen 2008, 104–105.)

Museopedagogiikka-termin lisäksi alan kirjallisuudessa esiintyy myös termi museopedagogia. Näiden kahden termin eroavaisuuksia on määritelty siten, että museopedagogiikka suuntaa ajatukset entistä korostuneemmin tietoisten näkemysten ja yleisten aatteellisten kerrosten suuntaan. Museopedagogia taas on lähempänä didaktiikan käsitettä. (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 297.) Tässä työssä käytän termiä museopedagogiikka, koska se on alan kirjallisuudessa laajimmin käytössä oleva termi. Kirjallisuudessa ovat käytössä myös ainakin termit museokasvatustieteet, museo-opetus ja kulttuuripalvelut. (Tornberg & Venäläinen 2008, 104–105.)

Museoita on hyvin monenlaisia ja jokainen museo on ainutlaatuinen. Kaikille museoille on kuitenkin yhteistä se, että opetuksellinen rooli on niille hyvin tärkeä. (Hein 1998, 3; Hooper-Greenhill 1999, 3.) Opetuksellisen roolin luonne on muuttunut ja kasvanut dramaattisesti 1990-luvulta lähtien. Kun museo-opetus oli aikaisemmin rajattu niin, että

tietynlaista opetusta tarjottiin rajatuille ryhmille (kuten koululaisille), ymmärretään se nyt paljon laajemmin. Museo-opetuksen katsotaan pitävän sisällään niin näyttelyt, tapahtumat kuin työpajatkin. (Hooper-Greenhill 1999, 3.)

Pedagogiikka on aina liittynyt jollain tapaa museoiden toimintaan, vaikka sen roolit, menetelmät ja tavoitteet ovat vaihdelleet aikojen kuluessa. Pedagogiikkaan on vaikuttanut muun muassa se, miten ajatukset tiedosta, oppimisesta ja sivistyksestä ovat muuttuneet. (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 297.) 1800-luvulla keskeisenä ajatuksena museoiden opetuksellisessa tehtävässä oli kansanvalistus, kun taas 1900-luvulla tehtävät ja kohderyhmät olivat rajatumpia. Suomen museoliitto alkoi 1940-luvulta lähtien edistää aktiivisesti museo-opetusta. (Elo, Järnefelt, Kallio, Laine & Pohjanvirta 2004, 17, 20.) Opetus- ja kasvatustoiminnan varsinaisesta invaasiosta voidaan kuitenkin puhua vasta 1960-luvulta alkaen, jolloin sekä teorian että käytännön metodien kehittämiseen alettiin kiinnittää huomiota. Tätä ennen kansallinen ideologia ja valistushenkisyys asettivat kasvatustoiminnan tavoitteet. Kasvatustoiminnan päämäärät ja keinot alettiin nähdä osana museon kokonaisvaltaista tieteellis pohjaista toimintaa. Kokoelmien keruuta koskevat tavoitteet määrittelevät myös kasvatus- ja opetustoiminnan tavoitteet, jotka jättävät kuitenkin mahdollisuuden erilaisille painotuksille. On tapahtunut selkeä siirtyminen sattumanvaraisuudesta systemaattisuuteen. (Heinonen & Lahti 2001, 179–180.)

Suomessa on paljon museoita, mutta se ei kuitenkaan ole ollut museo-opetuksen kärkimaita. Huomattavin syy tilanteeseen on se, että suomalaiset museot eivät kokonsa puolesta vastaa muun Euroopan museoita. Lisäksi Suomessa herättiin museo-opetuksen kehittämiseen melko myöhään. Alan edelläkävijöitä ovat olleet ennen kaikkea Iso-Britannia ja Yhdysvallat. (Elo & Järnefelt ym. 2004, 17.)

Museo-opetuksen keskeinen päämäärä on kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaidon oppiminen. Tämä lukutaito auttaa oppilasta ymmärtämään aineellista perintöä myös museon ulkopuolella. Se voi esimerkiksi auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisten tyyli-suuntien olemassaolon. Tyyli-suunnat puolestaan kertovat jotain ihmisten pyrkimyksistä, ihanteista ja arvoista. Tällöin esineet saavat merkityksen ja ne kytkeytyvät tiettyyn käsitteistöön, jonka avulla oppilas voi jatkossa jäsentää uusiakin havaintoja, olivat ne sitten esineitä tai arkielämän käytäntöjä ja tapoja. (Elo, Kallio, Löfström, Rokka & Virtanen 2004, 55.)

Museo saa kontaktin yleisöön näyttelyiden kautta. Näyttelyt myös pitävät yllä tai muuttavat yleisön käsityksiä ja mielipiteitä. Niiden painopiste on visuaalisessa vaikuttamisessa, sillä museoesineet ovat konkreettisia ja nähtävissä olevia. (Heinonen & Lahti 2001, 182.) Museo-opetuksen erityispiirre on se, että opetus perustuu aina kokoelmiin. Tällöin kokoelmilla tarkoitetaan paitsi museoesineitä, myös taidetta, rakennuksia, kulttuuriympäristöä sekä kaikkea, mitä museot keräävät, dokumentoivat, säilyttävät ja suojelevat. Kun esinettä käytetään opetuksen välineenä, se toimii parhaiten vasta sitten, kun se liitetään johonkin laajempaan merkitysyhteyteen. (Elo & Kallio ym. 2004, 52.) Museopedagogiikassa lähtökohtana ovatkin museoesineet ja niiden suhteet toisiinsa sekä laaja viitekehys, johon ne kuuluvat (Heinonen & Lahti 2001, 182). Opetuksen kannalta on myös olennaista, että esineelle rakentuu looginen suhde johonkin aineelliseen tai ei-aineelliseen elämän ilmiöön. (Elo & Kallio ym. 2004, 52–53.) Nautelankosken museossa esineet on liitetty laajempiin merkitysyhteyksiinsä. Esimerkiksi arkeologiset esineet ovat löytöpaikkojensa läheisyydessä museorakennuksessa, joka sijaitsee lähellä kivikautista asuinpaikkaa. Näin ollen kivikauden työkalulle tai käyttöesineelle rakentuu suhde kivikauden elämään. Työkalu on osa tiettyä aikakautta ja sen ajan ihmisten elämäntapaa. Se kertoo siitä, miten jokin työ tehtiin. Kivikausi on ajallisesti niin kaukainen asia, että sitä ei ole helppo ymmärtää. Kun esineet ovat konkreettisesti siellä, missä ne olivat kivikaudellakin, on museokävijän helpompi sijoittaa ne erilaisiin elämän ilmiöihin.

Museossa tapahtuva opetus- ja kasvatustoiminta voidaan jakaa kahteen ryhmään. Toisen ryhmän lähtökohtana on museoon, sen esineisiin, näyttelyihin ja arkistoihin tai muihin vastaaviin tietolähteisiin ulkoapäin suuntautuva opetuksellinen tai kasvatuksellinen tarve. Tällöin museolla on varsinaisessa opetustilanteessa passiivinen rooli. Museossa esillä olevia esineitä voidaan käyttää sellaisiinkin opetuksellisiin tarkoituksiin, joita ei ole edes ajateltu näyttelyä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Monissa museoissa kokoelmat onkin laitettu esille siten, että opetustoiminta on yksinomaan ulkoapäin tulevan aktiviteetin varassa. Kokoelmat ja näyttelyt voivat olla esillä myös siten, että niillä ei ainakaan tietoisesti pyritä edistämään opetuksellisia tavoitteita. Yksinomaan tieteellisiin tai esteettisiin periaattein toteutetut näyttelyt ovat tästä hyvä esimerkki. Tosin niin tieteellisyys kuin esteettisyyskin voivat olla opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita. (Heinonen & Lahti 2001, 180.)

Museon opetus- ja kasvatustoiminnan toinen ryhmä on museon varsinainen opetus- ja kasvatustyö, museopedagogiikka. Tällöin museolla on esimerkiksi näyttelyä tai muuta toimintaa järjestäessään tietoinen opetuksellinen tai kasvatuksellinen päämäärä, jonka pohjalta se tekee ainakin osan ratkaisuista. Museopedagogiikka on museon valitsemien opetus- ja kasvatustavoitteiden toteuttamiseen tähtäävää toimintaa. Kyse on aina vuorovaikutuksesta museon ja koulun tai muun valitun kohderyhmän välillä. (Heinonen & Lahti 2001, 181.) Nautelankosken museon koululaistoiminta on tästä hyvä esimerkki. Museo on vuorovaikutuksessa koulujen kanssa ja toiminnalla on selkeät kasvatukselliset päämäärät.

Käytännössä museopedagogiikka tarjoaa erilaisille yleisöryhmille oppimisen mahdollisuuksia. Museopedagogiikan tehtäviin kuuluvat niin eri ikäisten, erilaisista taustoista tulevien kuin eri lailla havainnoivienkin ihmisten tiedon ja elämysten saannista huolehtiminen. (Kaitavuori 2007, 286.) Museoon opintokäynnille lähdetessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä museon tarjoamista mahdollisuuksista sisällytetään käyntiin. Opintokäynneille valitaan usein liian laajoja kokonaisuuksia, jolloin on vaarana, että vierailusta tulee nopea läpijuoksu. Tällöin museokäynnin merkitys ei avaudu oppilaille, sillä huomio kiinnittyy ainoastaan näyttelyn yleisilmeeseen. (Elo & Kallio ym. 2004, 43.)

Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry¹ määrittelee museopedagogian tehtäväksi yleisön näkökulman esiin tuomisen ja erilaisten kävijöiden tarpeiden huomioon ottamisen. Museopedagoginen toiminta on kaksisuuntaista, se toimii välittäjänä museon ja yleisön välillä. Museopedagogia tarkastelee museota ja museokäyntiä kokonaisvaltaisesti. Se ei kiinnitä huomiota ainoastaan museon esittämään sisältöön, vaan tutkii kaikkea sitä, mitä kävijä kohtaa museossa – ja jopa museon ulkopuolella. Museopedagogisella toiminnalla on kolme lähtökohtaa. Sen tulee 1) helpottaa, rohkaista ja tukea kävijöiden henkilökohtaista kokemusta ja elämystä sekä aktivoita omiin tulkintoihin ja omaan luovuuteen, 2) välittää informaatiota, syventää ymmärrystä ja lisätä tietoa sekä 3) käsitellä ja avata museota instituutiona, tilana ja paikkana. Lisäksi museopedagogian tehtäviin kuuluu museon koko organisaation sitouttaminen yleisön huomioimiseen ja pedagogisen toiminta-ajatuksen tukemiseen. Museopedagoginen toiminta-ajatus on museokoht-

---

¹ Yhdistyksen tarkoituksena on edistää museopedagogista toimintaa ja sen tavoite on toimia yhteisenä foorumina kentällä toimiville ja tuleville museopedagogeille ja järjestää näille koulutusta sekä vaikuttaa museokentällä museopedagogian vahvistamiseksi.

ainen ja siihen tulisi määritellä ja kirjata ainakin seuraavat osa-alueet: pedagogiset sisällöt ja arvot, toiminnalliset painopisteet sekä museopedagogisen työntekijän rooli ja asema. (Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry.)

Museo-oppimiseen liittyvässä keskustelussa esiintyy toisinaan englanninkielinen käsite *edutainment* (education + entertainment), joka merkitsee opettamista viihtymisen tai viihdyttämisen avulla. Vaikka käsite ei ole elänyt kovin pitkään museomaailmassa, eikä ole enää esimerkiksi Isossa-Britanniassa käytössä, se on yritys löytää sana, joka kuvaisi museo-oppimisen luonnetta. Näyttely, jossa elämys-kokemuksellinen näkökulma on päällimmäisenä, välittää todennäköisesti sanomansa paremmin kuin kuivan asiallinen ja pitkästyttävä näyttely. Yleisö viihtyy näyttelyssä. Toisaalta tosikkomainenkin faktanäyttely voi alkaa elää sellaisen opettajan tai museolehtorin avustuksella, jolla on viihdyttämisen kyky hallussaan. Museopedagogiikassa on kyse vaikutussuhteesta, jossa toisena osapuolena on esine, näyttely tai muu vaikuttaja ja toisena yleisö, kokija. (Heinonen & Lahti 2001, 182; Hooper-Greenhill 2007, 33.)

2.2 Museoiden opetukselliset roolit

Opetus ja valistus ovat aina olleet keskeisellä sijalla museoiden toiminnassa. Kuitenkin vasta viime vuosikymmeninä museo-opetusta on alettu kehittää määrätietoisemmin oppimisteoreettisista näkökulmista käsin. Se, millaisia merkityksiä näyttelyssä esillä oleva aineisto, museovieraiden odotukset ja tarpeet saavat vaihtelee ihmisten tausta-ajatusten mukaan. Siksi onkin tärkeää, että museo-opetusta valmistelevat museolehtorit, oppaat tai opettajat pohtivat, miten he omalta kohdaltaan ymmärtävät museossa oppimisen ja tiedon luonteen. (Elo & Kallio ym. 2004, 43.)

Yhdysvaltalaisen emeritusprofessori George E. Heinin mukaan museoilla täytyy olla tietoinen opetuksellinen linja, jotta ne voisivat tavoitella harkittua opetuksellista roolia tehokkaasti ja menestyksekkäästi. Jos museot eivät yritä tietoisesti omaksua teoriaa opettamiselleen, näyttelyistä ja yleisestä ilmapiiristä käy silti ilmi opetuksen näkökulma ja kävijät saavat selkeitä opetuksellisia viestejä. Viestit voivat olla sekoittuneita ja / tai ristiriitaisia ja kävijät voivat hämmentyä. Opetuksellisen teorian kehittäminen vaatii kolme asiaa: tietoteorian, oppimisen teorian ja opettamisen teorian. Kaksi ensin mainittua kuvaavat sitä teoreettista perustaa, jolle museon toiminta opetuksellisena instituutio-

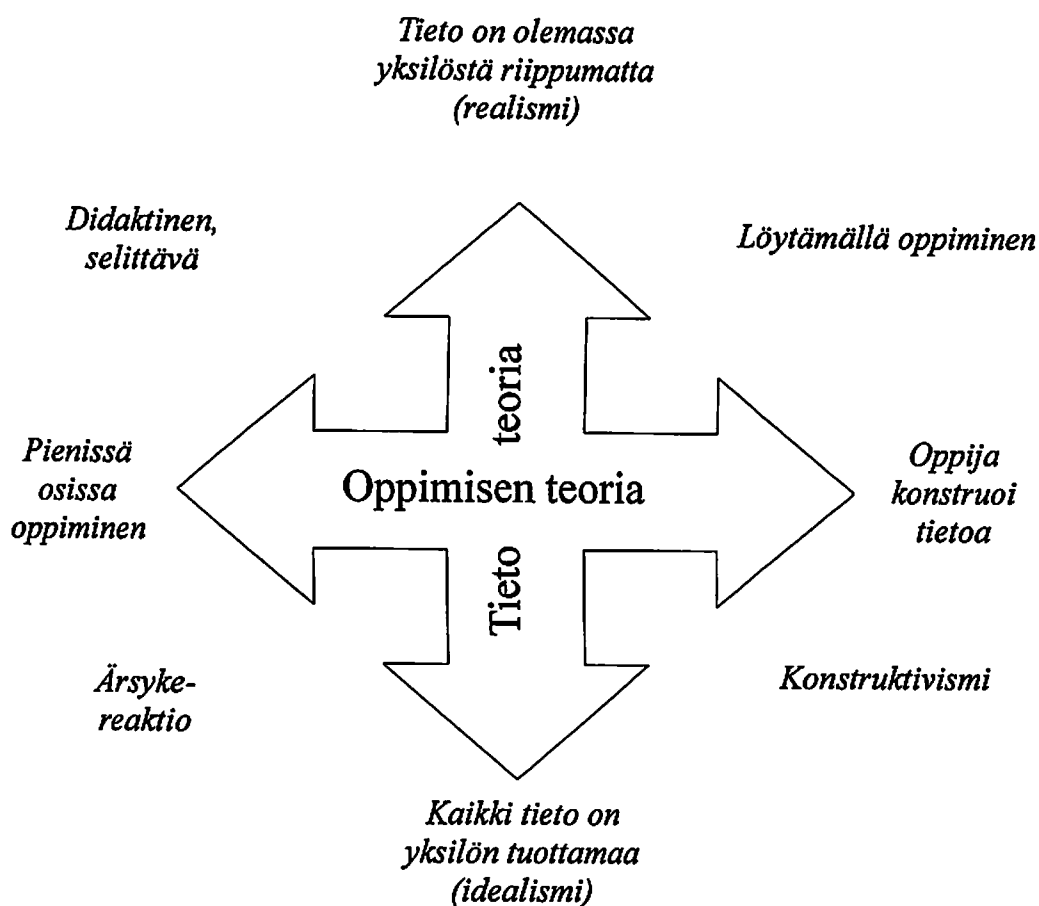
na perustuu. Kolmas määrittää, miten teorioita sovelletaan käytäntöön. Jotta voitaisiin tarkastella, miten museossa helpotetaan oppimista, täytyy käsitellä sitä, mitä on tarkoitus oppia ja miten on tarkoitus oppia. (Hein 1998, 14, 16; Hein 1999, 73–74.)

Opettamisen teoria edellyttää ensinnäkin tietoteoriaa. Tietoteoria pitää sisällään sen, mitä tiedosta ajatellaan ja kuinka tietoa saavutetaan? Näyttävätkö museoiden näyttelyt maailman sellaisena kuin se todella on, edustavatko ne sopivia sosiaalisia tapoja tai tarjoavatko ne ilmiöitä, joita kävijät voivat tulkita kuten haluavat? Toiseksi pitää käsitellä oppimisen teoriaa. Ilman melko selvää käsitystä siitä, miten ihmiset oppivat, ei ole mahdollista kehittää johdonmukaista opetuksellista linjaa. Uskotaanko, että oppiminen koostuu yksilön tiedonpalasten lisäyksestä mielessä vai että oppiminen on aktiivinen prosessi, joka muuttaa oppijan mieltä? Kolmas käsiteltävä asia, riippuen kahdesta edellisestä, koskee pedagogiikkaa ja sitä, miten pitäisi opettaa. Mitkä pedagogiset toiminnot ovat sopivia tiettyyn oppimiseen teoriaan? Jos uskotaan, että ihmiset oppivat tietyllä tavalla, mitä se tarkoittaa näyttelyiden kannalta? (Hein 1998, 16.)

Tietoteoreettiset teoriat voidaan luokitella kahden ääripään välissä olevaan jatkumoon. Joukko teorioita väittää, että ”todellinen” maailma on olemassa jossain riippumatta siitä, millaisia ajatuksia ihmisillä on. Tällaisia näkökulmia kutsutaan realismiksi. Sen vastakohtaa, toista ääripäätä, nimitetään idealismiksi. Idealismin mukaan tieto on olemassa vain ihmisten mielessä, eikä välttämättä vastaa mitään ”luonnossa”. Ajatuksia, yleistyksiä tai luonnonlakeja ei voi olla muualla kuin niiden ihmisten mielessä, jotka keksivät ja pitävät yllä näitä näkökulmia. Mahdolliset muut tietoteoreettiset sijainnit ovat pitkin jatkumoa, kahden ääripään välillä. Museo-opetuksen tietoteoreettiset määritelmät määrittävät, miten museot päättävät sen, mitä ne pitävät sisällään ja kuinka asiat pitäisi esittää. Onko museon näkemys tiedosta suhteellinen vai katsooko se tehtäväkseen kertoa totuuden. (Hein 1998, 17–19.)

Myös oppimisen teoriat voidaan asettaa jatkumoon, jonka päissä on vastakkaiset tilanteet. Toisessa päässä oleva käsitys oppimisesta perustuu ajatukseen siitä, että oppiminen tapahtuu omaksumalla välitetysti saatua tietoa. Tietoa omaksutaan pienissä osissa lisäämällä yksilöllisiä asioita tietovarastoihin. Jatkumon toisessa päässä on oppimisteorioita, jotka perustuvat siihen uskomukseen, että ihmiset konstruoivat tietoa. (Hein 1998, 21–22.)

Tietoteorioiden ja oppimisen teorioiden jatkumot ovat riippumattomia toisistaan. Hein esittää, että nämä kaksi jatkumoa asetetaan kohtisuoraan toisiaan vastaan ja luodaan niistä nelikenttä (ks. kuvio 1). Jokainen kenttä kuvaa tietyn tyyppistä opettamisteoriaa ja niistä jokaisella on kaksi ulottuvuutta: tietoteoria ja oppimisen teoria. Nelikentän mikä tahansa kaksi teoriaa jakavat joko yhteisen tietoteoreettisen - tai oppimisen teorian näkökulman. (Hein 1998, 23, 25.)

KUVIO 1. Opetusteorioiden nelikenttämalli George E. Heinin mukaan (Hein 1998, 25)

Ensimmäinen neljästä opetusteoriasta on *didaktinen ja selittävä teoria*. Tämän teorian mukaan organisoiduilla museoilla on peräkkäin olevia näyttelyitä, joilla on selvä alku ja loppu. Museoissa on didaktisia osatekijöitä (kuten kyltit), jotka kuvaavat, mitä näyttelystä on tarkoitus oppia. Esineet on järjestetty hierarkkisesti yksinkertaisesta monimutkaiseen ja museoiden koululaisohjelmat noudattavat perinteistä opetussuunnitelmaa. Tieto on jo valmiina olemassa ja opetus on valmiiksi jäsennetyn tiedon jakamista sopivina annoksina. (Hein 1998, 25–27, 29.)

Toinen opetusteoria pohjautuu ärsykeisiin ja reaktioihin. Teoriassa on samoja tekijöitä kuin didaktisessa, selittävässä mallissakin. Myös museossa tämä tarkoittaa samanlaisia ominaispiirteitä kuin didaktisissa, selittävässä näyttelyissä. *Ärsyke-reaktio -oppiminen* ei väitä, että on olemassa objektiivinen totuus, joka pitää oppia. Oppijan reagoidessa ärsykeisiin ja saadessa niistä palautetta muodostuu hänessä uusi toiminnan tai ajattelun tapa, tieto. (Hein 1998, 29; Elo & Kallio ym. 2004, 44.)

Löytävä oppiminen on kolmas nelikentän opetusteorioista. Siinä oppimisen ajatellaan olevan aktiivinen prosessi, jossa oppijat ovat vuorovaikutuksessa opittavan aineksen kanssa perusteellisemmin kuin vain omaksumalla sitä. Tieto on olemassa valmiina ja oppija löytää sen hänelle luodusta tilanteesta. Museossa, joka on organisoitu löytävän oppimisen näkökulmasta, on näyttelyitä, jotka mahdollistavat tutkimisen. Niissä on paljon aktiivisen oppimisen käytäntöjä ja koululaisohjelmat, jotka ohjaavat aktiivisuuteen tarkoituksena ohjata oppilaat oikeisiin johtopäätöksiin. (Hein 1998, 25, 30, 33.)

Neljäs oppimisstrategia on *konstruktivismi*, jonka mukaan tieto rakentuu oppijan mielessä. Konstruktivistinen oppiminen vaatii kahta erillistä tekijää. Ensinnäkin pitää tunnustaa, että oppiminen vaatii oppijalta aktiivista läsnäoloa. Sen vuoksi konstruktivistinen näyttely sisältää oppijalle mahdollisuuden käyttää sekä mieltään että käsiään ollakseen vuorovaikutuksessa maailman kanssa, muokatakseen sitä, saavuttaakseen päätelmiä ja lisätäkseen ymmärtämistä ja kykyä tehdä ilmiöistä yleistyksiä. Kokeet ovat keskeisessä asemassa konstruktivistisessä oppimisessä niin tieteissä kuin muissakin aiheissa. Toiseksi konstruktivistinen oppiminen vaatii, että oppijan tekemien päätelmien oikeellisuutta ei ole tarkastettu olivat ne sitten yhdenmukaisia tai eivät jonkin ulkoisen standardoidun totuuden kanssa. Oleellista on, että ne ovat mielekkäitä oppijan konstruimassa todellisuudessa. Konstruktivistinen museonäyttely esittelee erilaisia näkökulmia ja tarjoaa kokemuksia ja aineksia, jotka mahdollistavat sen, että koululaiset voivat kokeilla, otaksua/epäillä ja vetää johtopäätöksiä. (Hein 1998, 34–35.)

Jotta opetusteoria olisi toimiva, tarvitaan lisäksi tietynlaista pedagogiikkaa. Se selventää opetusteoriaa ja on yhtäpitävä valitun tietoteorian ja oppimisteorian kanssa. (Hein 1998, 39.) Didaktisessa ja selittävässä teoriassa painopiste on yksinomaan teemassa. Opettaminen tapahtuu analysoimalla opetettava asia ja sen jälkeen esittelemällä se. Tämän tietoteorian haaste on löytää opetettavan aiheen oleellinen rakenne. Oppimisteorian

haaste puolestaan on löytää ne yksittäiset yksiköt, jotka ovat helpoimpia oppia. (Hein 1998, 37.)

Ärsyke-reaktio -opetuksen haaste on sama kuin didaktisessa ja selittävässä opetuksessa, mutta tietoteoreettinen haaste on poistettu. Tärkeää on vain se, että opettajalla on selvä ajatus siitä, mitä hänen pitäisi opettaa. Painopiste on metodissa. Museossa tämän kaltainen pedagogiikka sisältää kuvauksia näyttelyn sisällöstä. Sisältö keskittyy näyttelyn johdonmukaisiin, peräkkäisiin osatekijöihin määrittäen tietyt oppimistavoitteet ja vahvistavat mallit, joissa metodit hallitsevat ilman viittauksia tietoteoriaan. (Hein 1998, 38.)

Löytämällä oppimisen -teorian haaste on tarjota sopiva ympäristö yksilöllisille oppijoille. Tällainen ympäristö on sekä haastava että kannustava. Se osallistuu kokemuksiin, jotka vievät oppijoita kohti haluttuja päämääriä. Tietoteoreettisena haasteena on tarjota riittävää avoimuutta siten, että oppijat voivat löytää jotakin samalla, kun he järjestävät oppimisympäristöä sellaiseksi, että voivat saavuttaa haluttuja päätelmiä. (Hein 1998, 38.)

Kuten löytämällä oppimisessa, myös konstruktivismissa pedagogisena haasteena on löytää kokemuksia, jotka ovat sekä haastavat että kannustavat. Konstruktivistisen museon opetuksellisilla käytännöillä on ainutlaatuinen näkemys siitä, miten museossa tulisi opettaa. Malli, joka kuvaisi museota voimavarana, olisi tietosanakirja tai kuvasto, ei tekstikirja. Äärimmäisen konstruktivistinen opetusteoria vaatii, että oppiminen tapahtuu ilman opettamista ja kokemus on paras (ja ainoa) opettaja. (Hein 1998, 39.)

2.3. Museo oppimisympäristönä

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppimisympäristö määritellään seuraavasti: ”Oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat.” (Opetushallitus 2004, 18). Opiskelu ja oppiminen tapahtuvat oppimisympäristössä, johon kuuluvat oppiaines, opetusjärjestelyt, tilat, laitteet ja pedagogiset ratkaisut. Oppimisympäristöt liittyvät oppimiseen ja opettamiseen, jolloin niiden tutkimuksessa ja toteutuksessa on tärkeää pohtia, millaiseen tieto- ja oppimiskäsitykseen

tukeudutaan. (Ropo 2008, 39–40.) Nykyisen opetussuunnitelman perustana on oppimiskäsitys, jossa oppiminen ymmärretään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessiksi. Tämän prosessin kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Koska oppiminen on tilannesidonnaista, on oppimisympäristön monipuolisuuden kiinnitettävä erityistä huomiota. (Opetushallitus 2004, 18.)

Museoympäristö voi olla hyvinkin monipuolinen oppimisympäristö. Esimerkiksi Nautelankosken museon arkeologisessa näyttelyssä esineet ovat pääasiassa vitriineissä, kun taas tuvassa ne ovat aidossa käyttöympäristössään. Mylly puolestaan kertoo toiminnasta: miten viljaa jauhettiin, mistä saatiin energiaa ja mitä kuului myllärin työhön. Kivikautinen asuinpaikka taas on merkki siitä, että alue on ollut asutettuna jo hyvin pitkään ja arkeologisten kaivausten avulla on saatu tietoa kivikauden elämästä.

Oppimisympäristöjä voidaan jaotella monin eri tavoin. Yksi tapa on lähestyä oppimisympäristöjä viidestä vaihtoehdoisesta ja toisiaan täydentävästä, osittain myös päällekkäisestä, näkökulmasta. Ne kuvaavat erilaisia tulokulmia oppimisympäristöproblematiikkaan ja jokainen niistä painottaa hieman erilaista oppimisympäristön erityispiirrettä. Fyysisessä näkökulmassa korostuu mielikuva oppimisympäristöstä tilana ja rakennuksena. Sosiaalisessa näkökulmassa taas oppimisympäristöä tarkastellaan vuorovaikutuksena ja teknisessä näkökulmassa opetusteknologian kannalta. Paikallinen näkökulma tarkastelee oppimisympäristöä paikkoina ja alueina, oppimisen tiloina nähdään koulun ulkopuoliset paikat. Didaktisessa näkökulmassa oppimisympäristöä tarkastellaan oppimista tukevan ympäristön näkökulmasta, jolloin huomion kohteina ovat erilaiset oppimateriaalit, oppimisen tuki sekä didaktiset ja pedagogiset haasteet yleensä. (Manninen, Burman, Kuittinen, Luukannel, Sassi & Särkkä 2007, 35–36.)

Viiden eri näkökulman jaottelussa museot sijoittuvat oppimisympäristöinä paikalliseen näkökulmaan. Eri asioista kiinnostuneet ihmiset voivat kuitenkin painottaa museovie railua eri näkökulmista oman taustansa ja ennakko-oletustensa pohjalta. Kokoavan näkökulman tulisi aina olla didaktinen / pedagoginen pohdinta siitä, miten oppimisympäristö edistää oppimista. Oppimista tukeva ympäristö on sellainen, että se muun muassa ohjaa oppijaa, mahdollistaa erilaiset toiminnot käyttäjän taidoista riippuen, tukee sosiaalista vuorovaikutusta ja huomioi oppijan senhetkisen kehitystason. (Manninen ym. 2007, 37, 54.)

3 MUSEON JA KOULUN YHTEISTYÖ

3.1 Koululaiset museokävijöinä

Museopedagogiikan painopiste oli 1970-luvulle asti formaalisessa opetuksessa, joka oli sidottu kouluihin ja muihin opetuslaitoksiin. Sittemmin suuri yleisö on havaittu yhä tärkeämmäksi ja samanaikaisesti on nähty välttämättömäksi integroida museoiden opetus-tavoitteet entistä selkeämmin koulujen opetussuunnitelmiin. Museon ja koulun yhteistyön tulokset ovat sitä parempia, mitä enemmän museon henkilökunta voi osallistua museossa tapahtuviin opetustilanteisiin oppilaiden ja opettajien kanssa. Museon henkilökunnan ja oppilaiden välinen suora yhteys on ainutlaatuinen. Henkilökunta tuntee esi-neensä ja näyttelynsä ja täyttää esineiden ja oppilaiden väliin jäävän kulttuurisen aukon. (Heinonen & Lahti 2001, 192–193.)

Museoyleisö tai se erikoisryhmä, jolle museon opetukselliset toiminnot on erityisesti suunnattu, vaikuttaa oleellisesti museopedagogiikan tavoitteisiin ja sisältöihin. Museoyleisön käyntien syitä on yleensä kolmenlaisia. Ensimmäinen syy on taiteellinen, jolloin museokäynnin esteettinen luonne korostuu. Toinen on romanttinen, joka puolestaan korostaa eskapistista halua paeta menneisyyteen. Kolmas syy taas korostaa tiedon tarvetta. Niin ikään museoyleisö voidaan jakaa kolmeen ryhmään myös toiminnasta käsin. Ensimmäisen ryhmän muodostavat asiantuntijat ja tutkijat, toisen koululaiset ja muut formaaliseen opetukseen sidoksissa olevat ja kolmannen suuri yleisö. (Heinonen & Lahti 2001, 190.) Kävijäryhmäjaottelusta käy hyvin ilmi, että koululaiset ovat museoiden huomattava kävijäryhmä. He muodostavat oman ryhmänsä, jolle museot suunnittelevat kohdennettua toimintaa. Nautelankosken museossa kävi vuoden 2011 aikana 2547 vierailijaa, joista 306 oli koululaisia. Koululaispäiviin osallistui kymmenen ryhmää. (Nautelankoski-säätiö 2011.)

Suomen museoliitto on museoalan keskusjärjestö, joka on 1940-luvulta alkaen edistänyt aktiivisesti museo-opetusta. Vuonna 1969 museoliiton hallitus teki esityksen peruskoulu- ja lukiokomitealle koulujen ja museoiden välisen yhteistyön kehittämistä. Kouluhallituksen ja museoliiton yhteinen työryhmä, jonka tavoitteena oli yhteistyömuotojen etsiminen, aloitti vuonna 1980. Ryhmä toimi lähes kahdenkymmenen vuoden, toiminta päättyi vuonna 1999. Samoihin aikoihin, vuotta aikaisemmin, käynnistyi Opetushallituksen, Museoviraston ja ympäristöministeriön yhteinen kulttuuriperintöopetuk-

sen kehittämishanke, Suomen Tammi. Hanke kehitti kulttuuriperintöopetuksen periaatteita, käsitteitä ja käytäntöjä vuosina 1998–2004. Vuosina 2005–2008 Suomen Tammi-verkosto tuki kulttuuriperintöopetuksen käyttöönottoa. Koska toimintakausi oli pitkä, se antoi mahdollisuuden kulttuuriperintöopetuksen kehittymiselle täysipainoiseksi näkökulmaksi kaikkien koulutusmuotojen opetuksessa. Suomen Tammen alueverkostot toimivat maakuntamuseon, erikoismuseon tai ympäristö- tai luontokeskuksen koordinoimina. Niiden kautta koulutoimi ja koulut saivat muun muassa alueellista asiantuntijuutta ja kohdennettua opetusmateriaalia. Paikallistasolla taas museot, järjestöt, seurat ja yhdistykset toimivat koulujen kanssa. Yhteistyömuotoina olivat kulttuuriperintöopetus, perinnetapahtumat ja kulttuuritilaisuudet. (Elo & Järnefelt ym. 2004, 20–21; Suomen Tammi -hanke.)

3.2 Museokäynti ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa tuodaan selvästi esiin niin kulttuuri kuin identiteetin rakentuminenkin. Suomalainen kulttuuri, joka on kehittynyt vuorovaikutuksessa alkuperäisen, pohjoismaisen ja eurooppalaisen kulttuurin kanssa, toimii opetuksen perustana. Oppilaan kulttuuri-identiteetin rakentumista tuetaan opetuksen avulla. Suomalainen kulttuuri ja oppilaiden kulttuuri-identiteetit ovat osa perusopetuksen arvopohjaa. Perusopetuksen tehtäviin kuuluu niin oppilaan kulttuurisen identiteetin tukeminen kuin kulttuuriperinnön siirtäminen sukupolvelta toiselle. (Opetushallitus 2004, 14.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa vuodelta 2004 (POPS 2004) on kuvattu seitsemän aihekokonaisuutta. Ne ovat sellaisia kasvatus- ja opetustyön keskeisiä paino-alueita, joiden tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin. Aihekokonaisuudet tulee opetussuunnitelmaa laadittaessa sisällyttää yhteisiin ja valinnaisiin oppiaineisiin sekä yhteisiin tapahtumiin. Niiden tulee myös näkyä koulun toimintakulttuurissa. (Opetushallitus 2004, 38–43.)

Museoissa oppilaat voivat kohdata useita elämän osa-alueita ja monissa museoissa kaikki POPS 2004:n aihekokonaisuudet voidaan sisällyttää museokäyntiin. Museo-opetusta suunniteltaessa kannattaa kuitenkin miettiä, onko tarkoituksenmukaista sisällyttää yhteen museokäyntiin kaikki mahdollinen. Voitaisiinko käyntejä tehdä useampia ja mitkä ovat ne seikat, joihin museo haluaa keskittyä. Esimerkiksi Nautelankosken museossa

alakoulun käyntien jakaminen kolmeen erilliseen kertaan mahdollistaa sen, että jokaisella käynnillä voidaan keskittyä selkeästi tiettyihin teemoihin (Inf. 1, 2).

Yksi aihekokonaisuuksista on nimeltään kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys ja siinä on erityisen paljon museokäynteihin liittyviä teemoja. Tämän aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin olemusta, löytämään oma kulttuuri-identiteettinsä sekä kehittämään valmiuksiaan kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen ja kansainvälisyyteen. Aihekokonaisuuden keskeisiä sisältöjä ovat muun muassa oma kulttuuri, kotiseudun kulttuuri, suomalaisuus, muut kulttuurit ja tapakulttuurien merkitys. Tavoitteena on, että oppilas oppii esimerkiksi tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään, ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta sekä näkemään oman sukupolvensa aikaisempien sukupolvien elämäntavan jatkajana ja kehittäjänä sekä ymmärtämään kulttuuri-identiteetin osatekijöitä ja niiden merkitystä yksilölle ja yhteisölle. (Opetushallitus 2004, 38–39.)

Aihekokonaisuuksien lisäksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on oppiaineittain käyty läpi kaikki opetettavat aineet. Näistä kahdessa on erityisen selvästi tavoitteita ja sisältöjä, jotka liittyvät (kulttuurihistoriallisiin) museoihin. Ympäristö- ja luonnontiedossa on tavoitteena, että oppilas oppii tuntemaan oman lähiseutunsa luontoa ja rakennettua ympäristöä sekä havaitsemaan niissä tapahtuvia muutoksia. Tavoitteena on myös oppia hahmottamaan oma kotiseutu osana Suomea ja Pohjoismaita. Yhtenä keskeisistä sisällöistä mainitaan oma lähiympäristö, kotiseutu ja maapallo ihmisen elinpaikkana. (Opetushallitus 2004, 170–171.)

Toinen oppiaine, joka liittyy hyvin läheisesti museoihin, on peruskoulun viidennellä luokalla alkava historia. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että historian opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan vastuulliseksi toimijaksi, joka osaa käsitellä oman ajan ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. Vuosiluokilla 5 ja 6 historian opetuksen tulisi antaa oppilaille aineksia identiteetin rakentamiseen, perehtyä ajan käsitteeseen ja ymmärtää ihmisen toimintaa sekä henkisen ja aineellisen työn arvoa. Alakoulun historian opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii muun muassa ymmärtämään historiallisen tiedon luonteen historioitsijoiden tulkintana. Tulkinnat saattavat muuttua uusien tarkastelutapojen ja lähteiden myötä. Tavoitteena on myös, että oppilas oppii tunnistamaan muutoksia oman perheen tai kotiseudun historiassa ja kuvaile-

maan muutoksia, joiden on katsottu vaikuttaneen oleellisesti ihmisten elämään. Keskeisiä sisältöjä ovat esimerkiksi omat juuret ja historiallinen tieto sekä esihistoriallinen ja historiallinen aika ja ensimmäiset korkeakulttuurit. Ympäristö- ja luonnontiedossa mainittu kotiseutu kuuluu myös historian opetukseen, näkökulma vain on laajempi. (Opetushallitus 2004, 222.)

Kuvataiteen tavoitteiden kohdalla on Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittu oppilaan oma kulttuuri ja omassa kokemuspiirissä olevien vieraiden kulttuurien kuvallinen perinne. Tavoitteisiin kuuluvat myös suomalainen rakennusperinne, oman paikkakunnan tärkeät rakennukset ja luonnonympäristöt sekä kulttuuripalveluiden hyödyntämisen oppiminen. Taiteen tuntemus ja kulttuurinen osaaminen on yksi kuvataiteen keskeisistä sisällöistä ja se pitää sisällään muun muassa oman paikkakunnan museovierailuja. Keskeisiin sisältöihin kuuluu myös ympäristöestetiikka, arkkitehtuuri ja muotoilu, jossa mainitaan rakennusperintöön tutustuminen. (Opetushallitus 2004, 236–239.) Museovierailut ovat Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataiteen kohdalla hyvin selvästi esillä. Museossa käyminen on osa kuvataiteen opetusta, mutta samalla se tarjoaa mahdollisuuden integroida museovierailu eri oppiaineisiin. Museoon luokkansa kanssa lähtevän opettajan on aiheellista miettiä, mitä kaikkea vierailu voi tarjota oppilaille. Vaikka käynnin päätarkoitus olisi tutustua taiteeseen, voivat taideteokset kuvata jotakin historiallista aikakautta. Museorakennus puolestaan voi olla kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus, joka jo sinänsä on vierailun arvoinen kohde. Toisaalta kuvataiteeseen liittyen voidaan vierailla kulttuurihistoriallisessa museossa ja tutustua esimerkiksi rakennusperinteeseen tai talonpoikaisesineiden muotoiluun. Museovierailut ylittävät oppiainerajat. Niin opettajien kuin oppilaidenkin kannattaisikin lähteä museoihin avoimin mielin ja ottaa vastaan ne lukuisat kokemukset, joita museot tarjoavat.

Nautelankosken museo sijaitsee Liedon kunnassa, jossa on valtakunnallisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laadittu oma paikallinen opetussuunnitelma. Liedon kunnan opetussuunnitelma on ympäristö- ja luonnontiedon (vuosiluokat 1–4) osalta hyvin samankaltainen kuin valtakunnallinen kehyskin. Museossa käymistä ajatellen erona on se, että paikallisessa opetussuunnitelmassa keskeisissä sisällöissä mainitaan kotiseutuun ja omaan maakuntaan tutustuminen. Valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa taas sanotaan: ”kotiseutu ja oma maakunta, niiden luonnonolot ja maisemat sekä rakennettu ympäristö ja ihmisen toiminta”. Historian osalta Liedon kunnan

ja valtakunnallisen opetussuunnitelman ero on siinä, että kun valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa keskeisiin sisältöihin kuuluu muistelujen, kirjoitusten, esineiden, kuvien ja rakennetun ympäristön merkitysten tulkitseminen, niin kunnan opetussuunnitelmassa mainitaan tutustuminen eri historiallisen tiedon lähteisiin. Tällaisia historiallisia lähteitä ovat muun muassa esineet, rakennukset ja muinaismuistot. (Opetushallitus 2004, 171; Liedon kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma.) Liedon kunnan opetussuunnitelmassa ei suoraan mainita museoita, mutta sekä ympäristö- ja luonnontiedossa että historiassa tulee selvästi esiin museokäyntien suotavuus koulun opetustavoitteiden kannalta.

4 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN ANALYSOINTI

4.1. Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on ensinnäkin selvittää, mitä museopedagogiikalla tarkoitetaan Nautelankosken museossa ja miten opettajat määrittelevät museopedagogiikka-termin. Museopedagogiikalla on koululaistoiminnassa hyvin keskeinen rooli, joten on oleellista selvittää, mitä tutkimuskohteena oleva museo tarkoittaa museopedagogiikalla. Koska tutkin Nautelankosken museon koululaistoimintaa myös opettajien näkökulmasta, olen selvittänyt myös heidän käsityksiään museopedagogiikka-termistä.

Toisena tutkimuskysymyksenä ovat koululaistoiminnan lähtökohdat ja tavoitteet. Selvitän, mitä toiminta on käytännössä museon henkilökunnan kertomana. Tutkin myös, miten opettajat kokevat toiminnan ja millaisia kokemuksia heillä on museokäynneistä Nautelankoskella. Selvitän myös, ovatko museon järjestämät koululaispäivät kehittyneet jotenkin ja ovatko museon henkilökunnan ja opettajien ajatukset ja kokemukset yhteneväisiä.

Kolmas tutkimuskysymys koskee museossa oppimista ja museota oppimisympäristönä. Opitaanko Nautelankosken museossa ja jos opitaan, niin miten? Eroaako museossa oppiminen koulussa oppimisesta ja tukevatko museokäynnit kouluoppimista? Entä minkälainen oppimisympäristö tutkimuskohteena oleva museo on? Mitkä ovat museon vahvuudet oppimisympäristönä? Lisäksi selvitän, onko sillä jotain merkitystä, että museo sijaitsee oppilaiden kotiseudulla.

4.2 Tutkimuksen luonne ja haastattelu aineiston hankintametodina

Empiirinen tutkimus on kokonaisuus, joka muodostuu monista keskinäisessä riippuvuussuhteessa olevista osavaiheista. Tutkimusta tehtäessä edetään vaiheesta toiseen ja päädytään lopuksi johtopäätöksiin ja raportointiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 14). Pro gradu -tutkielmassani olen edennyt alustavasta tutkimusongelmasta aiheeseen perehtymisen ja tutkimusongelman tarkentumisen kautta aineiston keruuseen eli haastatteluihin ja havainnointiin. Aineiston analyysin jälkeen raportoin tulokset ja tein niistä johtopäätökset.

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, jossa tutkin yhtä museota ja joukkoa sinne tehtyjä museokäyntejä. Tapaustutkimukset ovat yleensä tutkimuksia, joissa halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti ja huomioida siihen liittyvät kontekstit. Päämääränä ei kuitenkaan ole yleistettävä tieto. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimalla yhden museon koululaistoimintaa pyrin saamaan siitä mahdollisimman paljon selville niin haastatteluiden, havainnoinnin kuin kirjallisten lähteidenkin avulla. Kysymyksessä on yksittäinen museo, jonka avulla toivon pystyväni lisäämään ymmärrystä koululais-toiminnasta myös yleisemmin. Pyrin tuomaan esille niitä tapoja ja keinoja, joilla koululaiset ja opettajat hyötyisivät museokäynneistä mahdollisimman paljon. Nautelankosken museon koululaistoimintaa tutkimalla selvitän, miten museokäynneistä voi olla hyötyä paitsi yksittäisten oppiaineiden kannalta, niin myös paljon laajemmin.

Nautelankosken museon koululaistoiminnasta ja museopedagogiikasta ei ole juurikaan kirjoitettua tietoa lukuun ottamatta KM Tiina Tähtikarin pro gradu -tutkielmaa. ”Museovierailu lapsen esihistorian opiskelun välineenä. Case-tutkimus: Nautelankosken museon koululaispäivä kivikaudesta” selvittää Nautelankosken museon koululaispäivätoiminnan osallisuutta viidesluokkalaisten lasten esihistorian opiskelussa (ks. Tähtikari 2009). Kirjallisten lähteiden vähäisyyden vuoksi hankin tietoa haastatteleamalla museon vakituista henkilökuntaa eli museonjohtajaa ja museoamanuenssia. Haastattelun etuihin kuuluu, että sen avulla on mahdollisuus saada esiin myös vastausten taustalla olevia motiiveja ja saatavaa tietoa voidaan syventää (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35). Henkilökunnan haastattelussa olivat mukana molemmat työntekijät, sillä he työskentelevät kumpikin museopedagogiikan parissa ja tekevät koko ajan yhteistyötä. Työnjako ei pienessä museossa ole tiukasti rajattu, vaan kumpikin työntekijä suorittaa hyvin monenlaisia työtehtäviä (Inf. 1, 2).

Informanttini ovat museoalan ammattilaisia ja he ovat kehittäneet Nautelankosken museon koululaistoiminnan siihen pisteeseen, missä se on nyt. Toinen informanteista on ollut mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja kehittämässä koululaistoimintaa koko nykyisen museon olemassaolon ajan ja toinenkin jo yli kymmenen vuoden ajan (Inf. 1, 2). Näin ollen kummallakin informantilla on pitkä ja monipuolinen kokemus koululais-toiminnasta. Haastattelun avulla sain muodostettua kokonaiskuvan siitä, millaista toiminta on, miten se on kehittynyt ja miten museo näkee koululaistoiminnan osana omaa toimintaansa. Tein haastattelun kesäkuussa 2011 ja viittaan tässä työssä haastatteluun antamillani informanttinumeroilla (Inf. 1–2).

Museohenkilökunnan lisäksi haastattelin kymmentä luokanopettajaa, jotka työskentelevät lietolaisissa alakouluissa. Haastatteluiden tarkoituksena oli saada opettajilta tietoa ja kokemuksia sekä erilaisia näkökulmia. Menetelmäksi valitsin haastattelun samoista syistä kuin museohenkilökunnan tapauksessakin. Haastattelutilanteessa pystyin syventämään tietoa ja tarvittaessa tarkentamaan kysymyksiä. Koulut valikoin siten, että sain kattavan otannan eri puolilla kuntaa sijaitsevista alakouluista. Lähinnä Nautelankosken museota sijaitsevaan kouluun on matkaa vain muutama sata metriä ja kauimmaiseen noin kuusitoista kilometriä. Valikoin myös eri kokoisia kouluja, koulujen oppilasmäärät vaihtelevat alle 50:stä noin 400:aan. Kaksi kouluista on yhtenäiskouluja ja toinen niistä on lisäksi erityiskoulu. Liedossa on yhteensä yhdeksän alakoulua, joista yksi on isomman koulun sivukoulu. (Liedon kunta.) Haastateltavat opettajat olivat kuudesta eri koulusta ja suurimpaan osaan kouluista olin yhteydessä rehtorien välityksellä. Rehtorit joko välittivät haastattelupyyntöni eteenpäin opettajille tai antoivat niiden opettajien nimet, joita minun kannattaisi kysyä haastateltaviksi. Yhtä opettajaa kysyin haastateltavaksi tavatessani hänet museolla ja yhteen opettajaan otin yhteyttä sähköpostitse kuultuani hänen käyneen museolla koululaistoiminnan alkuajoista asti.

Haastattelemi opettajat olivat museossa vierailleiden luokkien luokan- tai historianopettajia. He olivat käyneet museossa ainakin joko toisen tai viidennen luokan oppilaiden kanssa. Opettajista neljä oli osallistunut koululaistoimintaan pääasiassa toisluokkalaisten kanssa ja kuusi viidesluokkalaisten kanssa. Haastattelemieni opettajien museoikännit ajoittuivat näille luokka-asteille sen vuoksi, että tois- ja viidesluokkalaiset vierailevat Nautelankosken museossa säännöllisesti. Kaikki opettajat olivat käyneet museossa luokkansa kanssa vähintään kaksi kertaa ja kaksi opettajista oli käynyt museossa koululaistoiminnan alkuajasta lähtien. Tein haastattelut syys-joulukuussa 2011 ja yhtä lukuun ottamatta haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu (litteraatiot tekijän hallussa). Yksi opettajista ei halunnut, että nauhoitan haastattelun, joten tästä haastattelusta tein muistiinpanot haastattelutilanteesta. Yksi haastatteluista oli ryhmähaastattelu, jossa haastattelin kahta opettajaa yhtä aikaa. Muut haastattelut ovat yksilöhaastatteluita. Kaikki opettajahaastattelut on tehty kouluilla ja niiden pituus vaihtelee puolesta tunnista tuntiin. Olen antanut informanteille numerot (Inf. 3–12), joita käytän haastatteluihin viitatessani.

Kaikki tekemäni haastattelut ovat tyypiltään teemahaastatteluita. Teemahaastattelussa on oleellista se, että yksittäisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen kes-

keisten teemojen varassa. Tutkittavien äänet tulevat hyvin kuuluviin ja heidän tulkintansa ja asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Haastattelun aihepiirit, teemat, ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Opettajahaastatteluita tehdessäni minulla oli haastattelurunko, jossa teemat olivat näkyvissä (ks. liite 1). Museohenkilökunnan haastattelussa on lisäksi piirteitä syvähaastattelusta. Syvähaastattelussa haastatteli syyventää haastateltavien vastauksia ja rakentaa haastattelun jatkon niiden varaan. Haastateltavia ei valita satunnaisotoksella, vaan he ovat asiaan erikoistuneita henkilöitä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 46.) Haastattelemani museonjohtaja ja museoamanuenssi ovat tutkimani aiheen asiantuntijoita ja työni kannalta heidän haastattelunsa on ensiarvoisen tärkeä lähde.

Haastatteluiden lisäksi kävin havainnoimassa kahta koululaisvierailua museolla (21.9.2012 ja 1.12.2012). Näin sain paremman käsityksen siitä, mistä informanttini puhuvat. Toinen seuraamani museokäynti oli toisluokkalaisten ja toinen viidesluokkalaisten. Kummankin luokan opettajat olivat haastattelemani opettajien joukossa. Koska jokainen luokka on erilainen, on myös jokainen museokäynti omanlaisensa. Havainnoinnin kautta sain kaksi esimerkkiä siitä, minkälaista Nautelankosken museon koululaistoiminta on käytännössä ja miten oppilaat käyttäytyvät käytännössä. Lisäksi havainnointi antoi tukea tekemilleni haastatteluille.

4.3 Haastatteluiden analysointi teemoittelemalla

Tutkimusaineistoni koostuu kaikkiaan kymmenestä haastattelusta (12 informanttia), jotka jakautuvat kahteen ryhmään. Toisessa ryhmässä on vain yksi haastattelu, museon henkilökunnan haastattelu. Toisen ryhmän muodostavat yhdeksän opettajahaastattelua. Henkilökunnan haastattelu on asiantuntijahaastattelu, jossa museonjohtaja ja museoamanuenssi kertovat oman museonsa koululaistoiminnan tavoitteista ja toteutuksesta. Opettajahaastatteluissa taas tulevat esiin opettajien näkemykset ja kokemukset Nautelankosken museon koululaistoiminnasta.

Analysoin haastattelut teemoittelemalla eli tarkastelin aineistosta sellaisia piirteitä, jotka olivat yhteisiä useille haastateltaville. Koska museon henkilökunnan haastattelu oli yksin omassa ryhmässään, etsin sen sisältä aihekokonaisuuksia, joiden mukaan teemoittelin haastattelun. Teemahaastatteluita analysoitaessa aineistosta nousevat usein lähtö-

kohtateemat, joiden lisäksi tulee tavallisesti esiin myös muita teemoja. On hyvin epätoennäköistä, että haastateltavat ilmaisisivat saman asian täysin samoin sanoin. Silti tutkija koodaa ne samaan luokkaan. Tutkijan analyysistä esiin nostamat teemat pohjautuvatkin hänen omiin tulkintoihinsa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Teemoittelin erikseen museon henkilökunnan haastattelun ja opettajahaastattelut. Kummastakin haastatteluryhmästä nousivat esiin lähes samat teemat, mutta näkökulmat teemoihin ovat erilaiset. Museohenkilökunta katsoo asioita Nautelankosken museon näkökulmasta ja opettajat opettajan, oppilaiden ja koulun näkökulmasta.

Museohenkilökunnan haastattelut

Henkilökunnan haastattelusta nousseet teemat olivat pitkälti samoja kuin haastattelurungon teemat. Pääteemoja on yhteensä neljä. Ensimmäinen teema, Nautelankosken museo, pitää sisällään Nautelankosken museon perustamisen, museon tehtävät ja hallinnon. Toiseen teemaan, Nautelankosken museon museopedagogiikka, sisältyvät museon pedagoginen linjaus sekä museopedagogiikan tavoitteet ja kehittyminen. Kolmas teema on koululaistoiminta ja sen osa-alueita ovat koululaistoiminnan alkaminen ja sisältö, toiminnan lähtökohdat ja kehittyminen sekä yhteistyö koulujen kanssa. Nautelankosken koululaistoiminta -teema sisältyy museopedagogiikkaan ja on osittain päällekkäinen teeman numero kaksi kanssa. Päädyin kuitenkin selkeyden vuoksi käsittelemään näitä kahta aihepiiriä omina teemoinaan.

Neljäs teema on Nautelankosken museo oppimisympäristönä ja oppiminen museossa. Siihen kuuluvat museon käsitykset oppimisesta museossa sekä Nautelankosken ominaispiirteet oppimisympäristönä. Lisäksi teema sisältää kysymyksen siitä, mikä merkitys on sillä, että Nautelankosken museo on koululaisten oman kotiseudun museo. Onnistuuko museo tavoitteessaan vahvistaa oppilaiden identiteettiä ja turvallisuudentunnetta?

Opettajien haastattelut

Opettaja-haastatteluiden analyysin aloitin etsimällä aineistosta teemoja, joista informantit olivat puhuneet. Kokosin teemat listaksi, josta kävi ilmi, mitä aiheita eri informantit olivat käsitelleet. Listassa olevat aiheet yhdistelin niin, että sain muodostettua niistä neljä pääteemaa. Nämä neljä teemaa nousivat aineistosta keskeisinä, toisiaan sivuavina ja osittain päällekkäisinäkin kokonaisuuksina, ja ne katsovat Nautelankosken museon koululaistoimintaa opettajan näkökulmasta. Yhtä lukuun ottamatta kaikki informantit käsitelivät tekemissani haastatteluissa kaikkia neljää pääteemaa. Näin tapahtui paljolti sen vuoksi, että teemat ovat löydettävissä myös haastattelurungosta.

Ensimmäinen teema on museopedagogiikka-termi, joka pitää sisällään opettajien käsitykset ja kuvaukset siitä, mitä he ajattelevat termin tarkoittavan. Museopedagogiikka-teema on osittain päällekkäinen toisen teeman, koululaispäivä Nautelankosken museossa, kanssa. Analyysin kannalta oli kuitenkin mielekästä erotella nämä kaksi aihetta omiksi teemoikseen. Museopedagogiikka-teema on käsitteen määrittelyä, kun taas koululaispäivä-teema on hyvin käytännönläheinen. Siinä on käsitelty museokäynnin tavoitteita, niin opetuksellisia kuin yleisiin hyviin käytöstapoihin liittyviäkin. Myös museokäynnin sisältö eli mitä museossa tehtiin, museokäyntiin valmistautuminen (esimerkiksi aiheeseen johdattelu koulussa) ja käynnin jälkikäsitteily (esimerkiksi museosta saadut vihkoset, keskustelu) kuuluvat tähän teemaan. Lisäksi opettajien kokemukset ”valmiista paketista” eli siitä, että museoon lähteminen on heille ilmaista ja lähteminen on tehty mahdollisimman helpoksi, liittyvät Nautelankosken koululaispäiviin. Suurin osa opettajista määritteli museopedagogiikan irrallaan Nautelankosken museosta ja sen koululaispäivistä (Inf. 3–6, 8–12), joten opettaja-haastatteluiden kohdalla päädyin teemoittelemaan nämä kaksi aihetta omiksi teemoikseen.

Kolmas teema, kokemukset museokäynneistä, sisältää opettajien kokemuksia Nautelankosken koululaistoiminnan muutoksesta ja kehitymisestä. Teemaan sisältyvät opettajien kokemukset siitä, miten kiinnostuneita heidän oppilaansa ovat museovierailuista ja mitkä asiat oppilaita kiinnostavat museossa. Myös opettajien kommentit, keuhut, toiveet ja kehittämis ehdotukset on koottu tähän teemaan. Teema keskittyy Nautelankosken museoon, mutta siihen kuuluvat myös koululaisten muut museokäynnit hyvin yleisellä tasolla (käyvätkö luokat muissa museoissa – onko taloudellisesti mahdollista, oppilaiden museokäynnit vapaa-ajalla).

Neljäs teema, Nautelankosken museo oppimisen paikkana, pitää sisällään museossa oppimisen – opitaanko museossa, miten ja miksi opitaan. Oppimiseen liittyy oppimisympäristö ja tässä tapauksessa se, millaiseksi oppimisympäristöksi Nautelankosken museo koetaan, mitkä ovat sen vahvuudet tai heikkoudet. Myös oppaalla on huomattava vaikutus museokäynnin kulkuun ja oppimiseen museossa. Museokäynnin ei ole tarkoitus jäädä irralliseksi asiaksi, vaan olla yhteydessä koulussa opiskeltaviin asioihin. Nautelankosken museo yhdistyy myös siellä vierailevien koululaisten kotiseutuun ja teema sisältääkin opettajien ajatuksia siitä, mikä merkitys on sillä, että Nautelankosken museo on oppilaiden kotikunnan ja kotiseudun museo. Museon tavoitteena on aktivoida oppilaita, jättää heihin pysyvä muistijälki ja vahvistaa heidän identiteettiään (Inf. 1) – toteutuuko tämä tavoite opettajien mielestä.

5 TULOKSET

5.1 Tulosten käsittely

Esittelen seuraavissa alaluvuissa saamani tulokset pitkälti tekemääni teemoitteluun pohjautuen. Koska museohenkilökunnan ja opettajahaastatteluiden teemat ovat hyvin saman tyyppisiä, käsittelen niitä tässä tulososiossa mahdollisimman paljon rinnakkain. Täysin irrallinen teema on henkilökunnan haastattelun teema yksi, Nautelankosken museo, johon sisältyy perustietoa Nautelankosken museosta. Tähän teemaan liittyvät tulokset ovat esillä jo johdannossa, jossa kerron, mikä Nautelankosken museo on.

Tulososiossa vastaan johdannossa esittämiini tutkimuskysymyksiin käsitellen kutakin aihepiiriä ensin museon, sitten opettajien näkökulmasta. Kuten teemoittelussa, myös tuloksissa aiheet ovat limittäisiä ja osittain päällekkäisiäkin. Olen kuitenkin pyrkinyt luomaan niistä itsenäisiä kokonaisuuksia, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

5.2 Museopedagogiikka

Tässä luvussa käsittelen museopedagogiikkaan liittyviä tuloksia. Nautelankosken museopedagogiikasta kertovat tulokset pohjautuvat museohenkilökunnan haastatteluun. Opettajien haastatteluihin puolestaan perustuvat tulokset siitä, miten opettajat määrittelevät ja ymmärtävät museopedagogiikka-termin.

Museopedagogiikkaa Nautelankoskella

Museopedagogiikan piiriin kuuluu erilaisia ryhmiä, kuten aikuis-, erityis-, vanhus- ja maahanmuuttajaryhmät. Resurssit ovat kuitenkin vähäiset, eivätkä ne riitä kaikkeen. Nautelankoskella onkin päätetty keskittyä alakoululaisiin. Koululaistoiminta on yksi museon jatkuvista toiminnoista (muuta jatkuvia toimintoja ovat esimerkiksi näyttelyiden rakentaminen, tutkiminen ja tekstien kirjoittaminen) ja se vaatii henkilökunnalta suurta panostusta asiaan. Uusia näyttelyitä suunnitellessaan museo ottaa huomioon erilaiset kävijäryhmät. Käytännössä tämä tarkoittaa pohdintaa esimerkiksi siitä, miten näyttelyssä on parasta kulkea ja mille korkeudelle rakenteet tulevat. Näyttelysuunnittelu on hy-

vin kokonaisvaltaista ja siinä ajatellaan kaikkia museokävijöitä, niin pieniä lapsia kuin pyörätuolilla liikkuviakin. Myös opastuksessa otetaan huomioon ryhmien erityistarpeet. Esimerkiksi näkövammaisille suunnattu opastus on kuvailevampi ja sen tukena on ”koskettava kivikausi” -osio, jossa esillä oleviin esineisiin saa koskea. Erityiskoulun oppilaille on varattu enemmän aikaa, he saavat enemmän ohjausta ja ryhmäkoot ovat pienempiä. (Inf. 1, 2.)

Koululaistoiminnan lisäksi Nautelankosken museolla on myös toinen, jo vuosia jatkunut pedagoginen toiminto, satutunti. Ilmaiset satutunnit on suunnattu alle kouluikäisille lapsille hoitajineen ja ne opettavat lapsia säännölliseen museossa käymiseen. Satutäti istuu tuvan keinutuolissa vanhanaikaisissa vaatteissa ja lukee vanhanaikaisia satuja. Lapset kuuntelevat ja samalla he katselevat ympäristössä olevia museoesineitä. Kerran tai kaksi vuodessa satutunnille tulee myös vanhuksia hoivakodeista. (Inf. 1, 2.)

Museopedagogiikka on sisällöltään laaja käsite. Nautelankoskella se keskittyy alakoululaisiin, mutta tarkoittaa paljon muutakin. Museohenkilökunnan haastattelussa tämä tuli hyvin esiin seuraavalla tavalla:

”Mitä me ehkä käsitetään, et se museopedagogiikka on kakkos, kolmos, vi-tossysteemi. Et onhan se niin paljon muutakin, et siihen kuuluu muutkin kun ala-asteen oppilaat kun se alkaa sieltä pienten satutunneista ja päättyy näiden vanhojen muistisairaiden hoitokodissa asuvien näyttelyjuttuihin. Kyllä siinä välissä on paljon.” (Inf. 1.)

Museopedagogiikka-termi opettajien määrittelemänä

Haastatteluissa pyysin opettajia kertomaan oman näkemyksensä siitä, mitä he ajattelevat museopedagogiikka-termillä tarkoitettavan. Vastauksista erottui selkeästi kolme aiheryhmää, jotka opettajat liittivät termiin. Aiheryhmät olivat: oppiminen ja opettaminen (Inf. 3–12), museossa käsiteltävät aiheet (Inf. 4–6, 8) ja museohenkilökunnan rooli (Inf. 3, 5–7, 10, 11).

Oppimiseen ja opettamiseen liittyi muun muassa seuraavanlainen määrittely: *”Ajattelin sitä, miten museota käytetään opetustarkotukseen.” (Inf. 12)*. Puolet opettajista (Inf. 5, 7–9, 11) toi esiin kokemuksellisuuden, konkreettisuuden tai tutkimisen museopedagogiikkaan kuuluvina seikkoina. Seuraavat kommentit kertovat siitä, miten opettajat

kokevat kokemuksellisuuden osaksi museopedagogiikkaa:

”Sit kun he saavat nähdä ja kosketella – iso etu ja varmasti osa oppilaista saa sillä tavalla enemmän, kun se et istutaan luokassa ja luetaan tai tehdään tehtäviä. -- Mä koen, et se on museopedagogiikka on just tätä kokemuksellisuutta -- ” (Inf. 7).

”Lapsille tarjotaan sen ikätason mukaista tietoa sieltä museosta, elämyksiä ja kokemuksia” (Inf. 11).

Osa opettajista liitti museopedagogiikan tiettyihin käsiteltäviin aiheisiin. Aiheista eniten mainintoja saivat menneisyys ja historia (Inf. 3–6, 8). Yksi informanteista määritteli museopedagogiikan seuraavasti: *”Kerrotaan miten ennen on asiat olleet, miten tutkitaan mennyttä aikaa, menneeseen elämään tutustuminen.” (Inf. 8).* Muita opettajien mainitsemia aiheita olivat taide, lähiympäristö ja luonto, yleisissä tiloissa käyttäytyminen ja toimiminen sekä *”muut arkipäiväiset asiat” (Inf. 3, 4, 8).*

Museon henkilökunnan rooli pedagogisessa toiminnassa tuli hyvin selvästi esille. Opettajien mukaan ei ollut yhdentekevää, kuka ryhmän ottaa vastaan. Oppaan pitää olla inostava ja huomioida ryhmänsä tarpeet:

” -- saa lapset kiinnostumaan, motivaation heräämään, että lapset kiinnittäis huomiota niihin oikeisiin pääasioihin, tekee niin, että ottaa erilaiset oppijat huomioon.” (Inf. 3).

Tai kuten eräs toinen informantti totesi:

” -- opas ottaa ryhmän haltuun ja opettaja hänen tukenaan.” (Inf. 11). Myös museohenkilökunnan asiantuntemukseen kiinnitettiin huomiota: ” -- ja sit siellä on asiantuntija, joka osaa mennä syvälle siihen, mikä oppilasta kiinnostaa.” (Inf. 7).

5.3 Nautelankosken museon koululaistoiminta

Seuraavaksi tuon esille niitä tuloksia, joita sain Nautelankosken museon koululaistoiminnan lähtökohdista ja sisällöistä. Ensimmäisessä alaluvussa kerron museonjohtajan ja -amanuenssin haastatteluun pohjautuen koululaistoiminnasta museon näkökulmasta katsottuna. Toisessa alaluvussa käsitelen asiaa opettajien näkökulmasta: mitä luokka oli tehnyt museossa ja miten käynti vastasi sille asetettuja tavoitteita.

Koululaiset museon kutsuvieraina

Nautelankosken museon koululaistoimintaa on kehitetty parinkymmenen vuoden ajan. Kehittämistyötä ovat tehneet, ja tekevät edelleen, museon henkilökunta, Liedon menneisyyden ja museotoimen asiantuntija, yhdessä opettajien, oppilaidensa ja opetuksen asiantuntijoiden, kanssa. Kun molemmat osapuolet ovat mukana suunnittelussa saadaan paras mahdollinen lopputulos. Museon henkilökunta on esimerkiksi keskustellut opettajien kanssa, luetuttanut heillä uusia verkkomateriaaleja ja ollut mukana rehtoreiden kokouksissa keskustelemassa yhteistyöstä. Koululaistoinnassa otetaan huomioon oppilaiden ja luokan taso sekä opetuksen päämäärät. Museokäynti ei jää kouluopetuksesta irralliseksi, kun kaikki kolme edellä mainittua seikkaa tukevat toisiaan. (Inf. 1, 2.)

Nautelankosken museon koululaisohjelma kattaa Liedon kaikki alakoulut. Näin ollen jokainen oppilas saa saman palvelun riippumatta siitä, missäpäin kuntaa hän asuu ja käy koulua. Tämä asettaa suuren haasteen museolle. Museo onkin kehittänyt selkeän järjestelmän, jonka mukaan se kutsuu koululuokkia käymään niin, että oppilaat pääsevät alakoulun aikana Nautelankoskelle yhteensä kolme kertaa. (Inf. 1.)

Ensimmäisen kerran koululaiset kutsutaan museoon toisella luokalla, jolloin myös koulussa käsitellään kotiseutua. Toisluokkalaiset tutustuvat oman kuntansa kotiseutumuseoon ja näkevät tyypillisen lietolaisen 1930-luvun tuvan. Heille kerrotaan Liedon vaurauden taustoista, myllystä ja siitä, mistä leipä tulee. Tuvassa oppilaat istuvat pöydän ääressä pitkillä penkeillä ja keskustelevat oppaan johdattamana esimerkiksi siitä, mitä tuttua he näkevät tuvassa, miten maito saatiin kylmään tai missä käytiin pesulla. (Inf. 1, 2.)

Oppilaat saavat kouluun mukaan vietäviksi Myllärin Kerttu -kirjat. Kirja kertoo samoista asioista, mitä museossa on kerrottu, tarinamuodossa. Kerttu on toisella luokalla koulussa aivan kuten museossa vierailevat lapsetkin. Lasten on helpompi samastua oman ikäiseensä Kerttuun kuin esimerkiksi vanhaan mummoon. Lisäksi Kerttu asuu Nautelankoskella myllärin tuvassa, paikassa, jossa lapset museokäynnillään vierailevat. Lukiessaan kirjaa myöhemmin esimerkiksi koulussa, oppilaat voivat palata mieleensä Nautelankosken ympäristöön ja siihen, millaista oli elämä omalla kotiseudulla noin 80 vuotta sitten. (Ks. Viskari 2010.)

Kolmasluokkalaiset aloittavat koulussa biologian opiskelun ja silloin he kiertävät Nautelankosken luontopolun ja tutustuvat sisällä museossa Aurajoki-dioraamaan. Tämä käynti elää parhaillaan muutosvaihetta, sillä koululaisten ohjaaminen on siirtymässä opettajajohtoiseksi. Museolla on käytännön kokemuksen kautta havaittu, että luontoaiheinen käynti voidaan muuttaa opettajien ohjattavaksi. Luontopolulla on hyvät opastaulut ja opettajat saavat museolta Nautelankosken luontoon liittyvää materiaalia sekä ennen käyntiä että käynnin jälkeen kouluun vietäväksi. Kolmasluokkalaiset saavat jatkossakin saman tiedon kuin aiemminkin ja heille jaetaan Nautelankosken luonnosta kertova Vipeltäjät-kirjanen. (Inf. 1.)

Viidennellä luokalla koulussa aloitetaan historian opiskelu, jossa ensimmäisiä aiheita on Suomen kivikausi. Nautelankosken museo kutsuukin kaikki viidesluokkalaiset tutustumaan kivikaudesta kertovaan perusnäyttelyynsä sekä ympäristöön, jossa kivikausi on nähtävissä ja fyysisesti ymmärrettävissä. Koululaiset pääsevät myös tekemään käsillään jotain kivikauteen liittyvää asiaa. Museokäynneillä on esimerkiksi tehty koivuntuohitervaa, perattu kaloja piiveitsellä, punottu pajuniininyöriä, yritetty sytyttää tulta, maalattu pieniä kalliomaalauksia punamultamaalilla, ammuttu jousella ja tehty ruukkuja. Mukana koulun viidesluokkalaiset saavat Esihistorian jäljillä Liedossa -kirjansen, jossa kerrotaan esihistoriasta ja arkeologiasta erityisesti lietolaiset muinaisjäännökset huomioon ottaen. (Inf. 1, 2.)

Nautelankosken museon järjestämät toisen, kolmannen ja viidennen luokan koululaispäivät ovat täyden palvelun paketteja, joihin sisältyvät museokäynnin lisäksi myös linja-autokuljetukset. Liedon kunnalla on seisontabussi, joka kuljettaa koululaisia esimerkiksi uimakouluun, teatteriin ja urheilukilpailuihin sekä museoon. Museo laatii aikataulun ja lähettää kouluille kutsut, joissa on kerrottu vierailun ajankohta. Opettajan tehtävänä on katsoa, että luokka on valmiina koulun pihalla linja-auton saapuessa. Tällaiseen toimintatapaan on päädytty käytännön kokemuksen kautta. Museolla on havaittu, että jos näin ei toimita, jää aina joltain koululta museokäynti toteutumatta. Nyt museo huolehtii siitä, että sinne saapuminen on oppilaille ja opettajille mahdollisimman helppoa. Käynnit kuljetuksineen ovat kouluille maksuttomia. Museon yksi perustehtävä on huolehtia siitä, että koululaiset saavat sieltä oppia ja tietoa. Myös koululaisten kasvun tukeminen kuuluu näihin tehtäviin. (Inf. 1.)

Nautelankosken museolla on myös verkkomuseo, jossa kerrotaan niin kivikaudesta, myllystä kuin alueen luonnostakin. Museohenkilökunnan toive olisikin, että luokat tutustuisivat ennen museokäyntiä verkossa olevaan materiaaliin. Sivustolla on lisäksi erilaisia aiheisiin liittyviä tehtäviä. Alakouluille suunnatun koululaistoiminnan ohessa museolla on ollut erilaisia yhteistyöprojekteja, joihin osallistujat ovat olleet niin esi-, perus- kuin ammattikoululaisiakin. Projektit ovat kuitenkin luonteeltaan kertaluonteisia, eivätkä jatkuvia toimintoja. (Inf. 1, 2; Nautelankosken verkkomuseo.)

Koululaistoiminta opettajien kertomana

Opettajien museokäynneille asettamat tavoitteet olivat hyvin samansuuntaisia. Tavoitteena oli syventää koulussa käsiteltyjä aiheita konkretian avulla, saada oppilaat motivoitumaan aiheeseen ja ymmärtämään sekä hahmottamaan kokonaisuuksia (Inf. 3–5, 10, 11). Myös kotiseututietoisuuden, perimätiedon ja suomalaisen lähihistorian siirtäminen eteenpäin mainittiin, samoin arvojen siirtyminen seuraaville sukupolville (Inf. 6, 7, 12). Seuraavassa kommentissa nämä seikat tulevat hyvin esiin.

”Kun eletään näin modernisoituneessa ajassa, niin sen vanhan ajan kunnioittaminen ja arvostaminen, vaikka ei ollut hienoja pelejä ja vehkeitä, minkälaista se elämä on ollut. Että se kulttuuriperintö menis eteenpäin. -- Sellanen totuttaminen museossa käyntiin ylipäätään, mikä museo on ylipäätään.” (Inf. 6.)

Asetettuihin tavoitteisiin vaikutti jonkin verran se, oliko opettajalla toinen vai viides luokka. Useimmista opettajien kertomista tavoitteista käy ilmi, onko opettaja käynyt museossa toisen vai viidennen luokan oppilaiden kanssa. Osa toisluokkalaisten opettajista kertoi tavoitteiden olevan yhteydessä esimerkiksi elämäänsä ennen vanhaan (6, 11,12). Viidesluokkalaisten opettajista kaksi mainitsi tavoitteiden yhteydessä historian opintojen alkamisen (Inf. 3, 5). Muita esille tulleita tavoitteita olivat käyttäytyminen, vaihtelu normaaliin koulutyöhön ja virkistäytyminen (Inf. 3, 4, 6, 7, 12)

Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että heidän museokäynneille asettamansa tavoitteet olivat toteutuneet ja opettajat olivat hyvin tyytyväisiä käynteihin Nautelankoskella. Tyytyväisyys ilmenee esimerkiksi seuraavasta opettajan vastauksesta.

”Tänäänki näki ihan erilaista innostuneisuutta kuin luokassa. Kyllä sen huomaa ja aistii selvästi. Konkreettisesti esineet ja kuvat ja muut ihan eri tavalla kuin luokassa. Todella hieno juttu.” (Inf. 4.)

Opettajat olivat yksimielisiä myös sen suhteen, että koululaiskäynnit oli organisoitu hyvin. Koulujen saama ”valmis paketti” oli opettajille suuri helpotus ja he olivat siihen hyvin tyytyväisiä.

”Tottakai vaikuttaa [kun saavat ”valmiin paketin”], helpottaa huomattavasti kun paljon asioita koulussa. Se on valtava apu, ei kuitenkaan niin prikuulleen valmista, ettei me saada siihen mitään vaikuttaa. -- Se on mun mielestä täyden palvelun talo, se on loistavaa. Mä voisin väittää, että joitain kertoja jäis menemättä, jos sen joutuis itse tekemään ja suunnittelemaan. Palvelukonsepti, joka on erittäin pitkälle kehitetty ja se on asiakasystävällinen.” (Inf. 3.)

Opettajien kuvailut museokäynneistä olivat yhteneviä museohenkilökunnan kertoman kanssa. Omat havaintoni kahden koululuokan seuraamisesta vahvistivat sitä, mitä informantit kertoivat. Museokäynnin sisällön suhteen tulokset jakautuvat kahteen osaan sen mukaan, olivatko opettajat käyneet museossa toisen vai viidennen luokan oppilaiden kanssa.

Neljä opettajista oli vierailut Nautelankoskella pääasiassa toisluokkalaisten kanssa (Inf. 6, 8, 11, 12). Nämä opettajat mainitsivat tuvan ja myllyn, joissa he olivat käyneet oppilaidensa kanssa. Lisäksi he kaikki kertoivat, että myllyssä puhuttiin viljalajeista. Muita museossa käsiteltyjä aiheita olivat vanhat esineet, vesivoima ja myllytonttu. Opettajista kuusi oli käynyt museossa pääasiassa viidesluokkalaisten kanssa. He kaikki toivat esiin museokäyntien toiminnallisen puolen. Muita mainittuja aiheita olivat pienoismalli, aikaspiraali sekä näyttelyt ja kokoelmat. (Inf. 3–5, 7, 9, 10)

Museokäynteihin valmistauduttiin koulussa pääasiassa keskustelemalla museossa käsiteltävistä aiheista sekä siitä, mitä museossa tullaan tekemään. Jos aiheen käsittelemisestä koulussa oli kulunut aikaa, siihen palattiin. Ajankohta vaikutti näin ollen siihen, kuinka paljon asiasta puhuttiin. Jos koulussa käsiteltävä aihe meni ajallisesti yksin museokäynnin kanssa, oli aihe tuoreena mielessä ilman erillistä keskustelua. (Inf. 3–5, 7, 8, 11, 12) Yksi informanteista tiivistä asian näin: *”Ajankohdasta riippuu kuinka paljon etukäteen, mutta jälkikäteen puhutaan aina paljon.” (Inf. 8).* Verkkomateriaaliin tutustui etukäteen vain yksi opettaja (Inf. 7).

Jälkikäteen museokäynteihin palattiin pääasiassa keskustelemalla ja erilaisissa yhteyksissä opetuksessa. Keskustelun aloittajana saattoi olla niin opettaja kuin oppilaskin.

(Inf. 3–8, 10–12.) Kaikki ne opettajat, jotka opettivat historiaa viidesluokkalaisille, mainitsivat museosta mukaan saadut kirjaset (Inf. 3–5, 7, 10). Opettajat olivat kirjasiin tyytyväisiä. Kirjasista sanottiin muun muassa seuraavaa: erittäin havainnollinen ja valtavan kaunis, tekemiseen on todella käytetty museopedagogiikkaa ja tukee hyvin museokäyntiä. Yksi opettajista kertoi monen oppilaan suunnitelleen pyöräilyä viikossa mainittuihin esihistoriallisiin paikkoihin. (Inf. 3, 4, 7.) Museokäynnin jälkikäsitteilyyn koulussa oli kuulunut myös juttujen kirjoittaminen aiheesta sekä vanhojen sanojen käsittely äidinkielellä ja kalliomaalausten tekeminen kuvataiteessa. Yksi opettajista kertoi palanneensa museokäyntiin teknisen työn tunnilla puuntyöstämisen ja maalien käsittelemisen yhteydessä. (Inf. 7, 10, 11.)

5.4 Kokemukset museokäynneistä

Tässä luvussa käsitelen opettajien kokemuksia museokäynneistä. Vastaan seuraaviin kysymyksiin: kuinka kiinnostuneita oppilaat olivat opettajien näkemyksen mukaan museokäynneistä ja mitkä asiat oppilaita kiinnostavat? Mihin asioihin opettajat olivat Nautelankoskella tyytyväisiä tai tyytymättömiä? Onko Nautelankosken museon koulu-laistointi muuttunut ja käyvätkö oppilaat muissa museoissa? Lisäksi kerron lyhyesti museohenkilökunnan kokemuksia siitä, miten oppilaat ja opettajat ovat heidän mukaansa kokeneet museokäynnit.

Opettajien kokemuksen perusteella oppilaat lähtivät Nautelankosken museoon mielellään. Kukaan ei sanonut, että oppilaat olisivat haluttomia lähtemään museoon. Sen sijaan yksi opettajista kertoi, ettei ollut tavannut lasta, joka ei haluaisi lähteä (Inf. 3). Eräs toinen opettaja puolestaan sanoi, että kaikki olivat olleet innokkaita lähtemään (Inf. 8). Kaikki opettajat mainitsivat asioita, joista oppilaat olivat innostuneita ja kiinnostuneita. Oppilaita kiinnostivat erityisesti mylly, koski ja toiminnalliset tekemiset kuten pajuniininyörin punominen tai jousella ampuminen (Inf. 3–8, 10, 12). Myös tuvan arkiesineet kiinnostivat, samoin näyttelyiden esineet ja pienoismalli (Inf. 4–9, 12). Vähiten mielenkiintoisia olivat opettajien kokemusten mukaan tekstien itsenäinen lukeminen ja pitkien selvitysten kuunteleminen (Inf. 4, 7, 10).

Nautelankosken museon henkilökunnan kokemukset koululaisista museokävijöinä olivat positiivisia. Heidän mukaansa oppilaat olivat innoissaan käynnistä

Nautelankoskella. Osalle toisluokkalaisesta Nautelankosken museo on heidän ensimmäinen museokäyntinsä ja heille kerrotaankin heti aluksi, miten museossa ollaan. Oppilaat tietävät, että toisen luokan jälkeen seuraava käynti on kolmannella luokalla ja siitä seuraava viidennellä luokalla. Oppilaat odottavatkin usein jo seuraavaa käyntiä. Toisen luokan museokäynnin jälkeen oppilaille on selvää, miten museossa käyttäydytään ja että museossa käsitellään todellisia asioita. Oppilaat ovatkin innolla mukana. Myös kokemukset yhteistyöstä opettajien ja rehtoreiden kanssa olivat positiivisia. Opettajat olivat lähteneet hyvin mukaan ja heidän kanssaan oli muun muassa kehitetty koululaistoimintaa. (Inf. 1, 2.)

Opettajien omat kokemukset museokäynneistä Nautelankoskella olivat lähes poikkeuksetta positiivisia ja he olivat tyytyväisiä (tyytyväisiä nykyisiin käynteihin) käynteihin sellaisina kuin ne nyt ovat (Inf. 3–12). Tyytyväisyys tuli esiin muun muassa seuraavista kommentteista:

”En osaa sanoa mitään mitä ois pois voinu jättää. Kaikki on puolustanut paikkaansa, kaikki on kuulunu asiaan ja kiinnostanut ainakin osaa oppilaisista. Sellaista ei ole olemassakaan, mikä kaikkia kiinnostais samalla hetkellä. Hyvä et ensin teoreettisempaa ja sit käytäntöä.” (Inf. 7).

”Mä en menis näille tokaluokkalaisille tekeen mitään muutoksia” (Inf. 11).

Useampi opettaja mainitsi toiminnallisen puolen hyvänä asiana (Inf. 3–5, 7, 10). Myös museon henkilökuntaan oltiin hyvin tyytyväisiä. Informantit kehuivat heidän kykyään ottaa ryhmät vastaan ja sitä, miten he toivat konkretian esille. Opettajat arvostivat myös lapsilähtöistä toimintaa ja sitä, että henkilökunta oli asiantuntevaa ja osasi mennä syvälle siihen, mikä lapsia kiinnosti. (Inf. 3, 4, 7, 9–12.) Kaksi opettajista toi hyvin selvästi esiin sen, miten keskeinen rooli museon henkilökunnalla on koululaispäivien onnistumisen kannalta.

” -- he kokee sen paikan sydämestään tärkeeks ja se huokuu siitä. -- Mä annan kaikki pinnat Leena Viskarille ja Terhi Ykspetäjä-Remekselle” (Inf. 11.)

”Tää on meille niin äärettömän vaivatonta -- et se on niinku niin täydellinen paketti. Et se on silleen niin helppo, voi luottaa, että he huolehtii, se toimii. -- Ja oppilaitten kannalta mä oon sitä mieltä et sekä Leena et Terhi -- tää nyt tietenkä henkilöityy heihin kovasti -- mut he on molemmat taitavia kertojia ja esittelijöitä ja molemmilla on paljon tietoa -- Mä oon hirveen tyytyväinen, kiitollinen aina kun päästään sinne.” (Inf. 12).

Toiminta oli useimpien opettajien mielestä pysynyt melko samanlaisena muuttuen tai kehittyen kuitenkin koko ajan hieman. (Inf. 3–5, 7, 8, 10–12). Kuten eräs informantti sanoi, toiminta on ollut ihan hyvässä uomassa, mutta se on selkeytynyt niin, että jotain on jätetty pois ja jotain on otettu uutta (Inf. 3). Opettajien mielestä toiminta oli myös monipuolistunut, sitä oli hiottu oikeaan suuntaan ja tarinat olivat syventyneet ja parantuneet. (Inf. 3, 11, 12).

Opettajilla oli hyvin vähän negatiivisia kokemuksia museokäynneistä koululaisten kanssa. Yksi opettajista sanoi ryhmäkokojen olleen joskus liian suuria ja kolmella oli yksittäinen kokemus siitä, että heidän mielestään johonkin kohtaan oli pysähdetty liian pitkäksi aikaa. Opettajat toivat kuitenkin selvästi esiin, että näin oli käynyt joskus ja nämä kokemukset koskivat vain pientä osaa museokäynneistä. (Inf. 8–10.)

Kysymykseen mahdollisista toiveista opettajat vastasivat toivovansa, että käynnit jatkuvat vähintään yhtä tiuhaan kuin nyt ja niihin sisältyisi elämyksellisyyttä. Toiminnallisuutta ja tekemistä toivottiin myös toisen luokan oppilaille. (5, 6, 8, 10, 12). Yksi opettajista sanoi, että olisi mielenkiintoista päästä oppilaiden kanssa näkemään museotyötä laajemmin (esimerkiksi esineiden luettelointia). Yhteistä kerhotoimintaa koulun ja museon yhteistyössä mietittiin, samoin teematuntia koulussa. Ajatuksena oli museon asiantuntijan tuleminen kouluun kertomaan jostain tietystä aiheesta. (Inf. 4, 7.)

Opettajat kävivät oppilaidensa kanssa Nautelankosken lisäksi myös muissa museoissa. Vanhalinnan museossa, jossa myös järjestetään koululaistoimintaa, mainitsi käyvänsä suurin osa haastatelluista opettajista (Inf. 3–8, 10). Muita esille tulleita museokohteita olivat muun muassa Käsityöläismuseo, Turun linna ja Turun taidemuseo (Inf. 4–6, 8, 10–12). Osa opettajista sanoi, että kävisi mielellään enemmänkin museoissa, mutta kuljetukset ja opastukset maksavat, eikä kouluilla sen vuoksi ole juurikaan mahdollisuuksia lähteä museoihin (Inf. 5, 6, 10, 11). Puolella opettajista oli jonkinlainen näkemys oppilaiden vapaa-ajan museokäynneistä. Kaikki opettajat kertoivat, että heidän käsittääkseen vain harvat oppilaat käyvät museoissa vapaa-ajalla. (Inf. 6–8, 10, 11.)

5.5 Oppiminen museossa ja Nautelankosken museo oppimisympäristönä

Tässä luvussa kerron niistä tuloksista, joita sain museossa oppimisesta ja Nautelankosken museosta oppimisympäristönä. Kerron ensin, miten museon henkilökunta näki museossa oppimisen ja millaisena oppimisympäristönä se piti omaa museotaan. Toiseksi esittelen opettajien näkemyksiä samoista asioista. Opettajien näkökulmasta tuli lisäksi esiin se, millainen on museokäynnin suhde koulussa opiskeltavaan ainekseen. Lisäksi kerron, mikä merkitys on sillä, että Nautelankosken museolla on koululaisten identiteetin rakentumisessa.

Muistijälki museosta

Historian opiskelu alkaa viidennellä luokalla ja useimmilla se alkaa Suomen kivikaudesta. Ajan ymmärtäminen ei ole lapsille helppoa ja oman haasteensa siihen tuo se, että mennään ajassa tuhansia vuosia taaksepäin. Nautelankoskella on panostettu kivikauden opettamiseen ja paikka on siihen mitä otollisin. Siinä, missä nyt viljellään peltoja, on kivikaudella kalastettu ja kuljettu veneillä. Jotta koululaisten olisi helpompi ymmärtää tämä, on museossa esillä pienoismalli, joka kuvaa sekä kivikautta että nykyaikaa. Pienoismallissa on rinnakkain esillä sama maisema kummaltakin aikakaudelta ja se selvittää asiaa hyvin havainnollisesti. Museokäynnillä koululaiset pääsevät myös paikan päälle tuohon samaiseen maisemaan. Lauri Nautelan museon näyttelyssä tulee esiin teoreettinen puoli käsiteltävästä aiheesta, kivikaudesta, jonka jälkeen koululaiset pääsevät itse kokeilemaan muinaistekniikkaa eli tekemään itse jotain kivikauden asiaa, kuten punomaan pajuniininyöriä tai ampumaan jousella. Koska luokkia tulee usein kaksi kerralla, jaetaan heidät muinaistekniikkaosiossa pienempiin ryhmiin, jotka kiertävät useammassa erilaisessa pisteessä. (Inf. 1, 2.)

Oppimisen tavoitteet museossa ovat paitsi sisältöön liittyviä, myös yleisempiä. Pienimpiä koululaisia esimerkiksi täytyy opettaa olemaan museossa. Museon henkilökunnan mukaan oppiminen museossa on moniulotteinen tapahtuma, joka ei ole ulkoa oppimista ja pänttäämistä. Museossa oppimiseen tulee mukaan tunnepuoli ja käsillä tekeminen, jotka tukevat oppimista. Kaikkia aisteja ärsytetään ja oppiminen on melko kokonaisvaltaista. Koululaiset saattavat asioita yhdistämällä ja kyselemällä oppia jotain mitä museoammattilaiset eivät ole tulleet edes ajatelleeksi. Nautelankosken museon ajatuksena

on antaa lapsille tunneperäinen kokemus, joka mahdollistaisi elämyksen ja jättäisi jonkinlaisen pysyvän muistijäljen. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa koululaisten identiteettiä ja turvallisuudentunnetta. Museon henkilökunnan mukaan koululaispäivien (ja koko museon toiminnan) tärkeimpiä tehtäviä on kertoa siitä, miksi arkeologia ja historiantutkimus ovat tärkeitä. Koululaisille pyritään tekemään selväksi, miten menneisyys vaikuttaa esimerkiksi ihmisten ajatusmaailmaan ja siihen, miten nyt eletään. (Inf. 1, 2.)

Museossa voi oppia monin eri tavoin. Nautelankoskella oppimisella tarkoitetaan jotain muuta kun ”valmiiksi pureskellun” tiedon kuuntelemista. Seuraavat puheenvuorot antavat yhden esimerkin siitä, miten museossa opitaan. (Inf. 1, 2.)

”Ne joutuu aika paljon siin ihan tokaluokkalaisetkin niin itse miettimään. Kun se ei mee niin, et mentäis tupaan ja he istuis alas ja sit tulis luento, vaan he joutuu katseleen siellä ja tekemään huomioita ja kertomaan, et mikä siellä esimerkiks näyttää tutulta ja onks joku mikä näyttää vieraalta ja onks siellä samoja asioita mitä kotona tai semmosia mitä heil ei oo kotona lainkaan ja mitä ne mahtaa olla. Et suoralta kädeltä ei mennä ja kerrota et sänky, liesi... vaan aktivoidaa sitä omaa ajatusta” (Inf. 2.) ”Et heille jäis semmonen muistijälki, joka palauttais heidät museoon ja kyl me ollaan varmaan aika hyvin onnistuttu. (Inf. 1.)

Nautelankosken museo pyrkii herättämään ihmisten kiinnostusta museota, omaa menneisyyttä ja paikallishistoriaa kohtaan. Tavoitteena on, että kaikki pystyisivät saavuttamaan museossa olevan tiedon jollain tapaa. Yksi keino on museon kokoelmien tuominen lähemmäksi ihmisiä esimerkiksi siten, että paikallislehdessä esitellään vuodenaikaan liittyvä kauden esine. Samalla museo pyrkii herättämään vuorovaikutusta museon ja paikallisten asukkaiden välille. Hieman toisenlainen vuorovaikutussuhde syntyy silloin, kun paikkakunnan lapset ja vanhukset osallistuvat yhdessä Nautelankosken museon satutunnille vanhassa tuvassa. Vanhuksille tuvan esineet ovat tuttuja ja he kertovat niistä lapsille. (Inf. 1, 2.)

Oppimisympäristönä Nautelankosken museo on museonjohtajan ja -amanuenssin mielestä monipuolinen. Seuraava kommentti Nautelankoskesta oppimisympäristönä kertoo hyvin henkilökunnan näkemyksestä.

”Kun siin yhdistyy koko ihmisen elämä hyvin pitkäl aikavälil, et sen parempaa oppimisympäristöä ei oikeestaan voi ajatellaka. Kun se on aitol paikal, se on aito muinaisjäänös, siin on oikeesti kalmisto kivikaudelt saakka. Siin on aito oikea mylly, joka on tänkaiken ollu siinä. Niin, se on se. Tukee ihan ehdottomasti [oppimista]. - - Ympäristö kokonaisuudessaan, siis kaikkine muinaismuisto- ja luontoalueineen ja rakennuksineen niin ei sen parempaa niinku ole.” (Inf. 1, 2.)

Konkretiaa ja oppimista kotiseudulla

Kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että museossa opitaan. Heidän näkemyksensä siitä, miten museossa opitaan, vaihtelivat hieman, mutta näkemykset olivat kuitenkin saman suuntaisia. Keskeisiä asioita oppimisen kannalta olivat konkretia, toiminta, kokemukset ja elämykset. (Inf. 3–12.) Osa Nautelankosken museoon liittyvistä opettajien ajatuksista olisi todennäköisesti yleistettävissä heidän ajatuksikseen ylipäättään museossa oppimisesta, mutta käsittelen aihetta Nautelankosken museon kannalta.

Opettajien mukaan museossa oppiminen tapahtui elämysten ja kokemusten kautta ja se oli syvällisempää kuin koulussa oppiminen. Oppimista edisti huomattavasti lasten kiinnostuneisuus ja uteliaisuus jotain asiaa kohtaan. Eri oppilaat oppivat myös museossa eri tavoilla ja oppimiseen vaikuttavat muun muassa oppaan / opettajan toimintatavat. Asia-sisältöjen ja ajattelun oppimisen lisäksi opettajat pitivät tärkeänä harjoiteltavana ja opittavana asiana myös käyttäytymistä yleisissä tiloissa. (Inf. 3, 4, 6, 8, 10–12.)

Museossa oppimisen vahvuutena olivat konkreettiset esineet ja asiat. Kuten eräs opettaja sanoi, on aivan eri asia katsoa kuvia kuin nousta korkean kynnyksen yli tai koskettaa myllynkiveä. Oppaalla oli oppimisen kannalta merkittävä vaikutus eikä ollut yhdentekevää, millainen henkilö toimi oppaana. Oppaalla katsottiin olevan huomattava vaikutusmahdollisuus tempaista koululaiset mukaan. Asiantunteva opas pystyi heti vastaamaan oppilaiden kysymyksiin ymmärrettävällä tavalla, mitä opettajat pitivät hyvin tärkeänä. (Inf. 3 – 7, 9.)

Nautelankosken museon tavoitteena on koululaisten aktivointi, pysyvän muistijäljen jättäminen ja identiteetin vahvistaminen (Inf. 1). Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että tavoite toteutui, kuten seuraavat esimerkit osoittavat.

”Onnistuvat tavoitteessaan. Siel on just nää elementit, mun mielestä ne on toimineet.” (Inf. 7.)

”Identiteetin vahvistaminen niinkun sitomalla omaan kotiseutuun ja historiaan, joo kyllä varmasti. Ihan varmasti tapahtuu näin, elämyksen kautta käy just näin et et sitähan me siellä saadaan.” (Inf. 12.)

Kaksi opettajista täsmensi vastaustaan siten, että museon tavoite ei heidän mielestään ehkä toteutunut kaikkien oppilaiden kohdalla, mutta ainakin osalla (Inf. 8, 11).

Museossa käyminen tuki kaikkien opettajien mielestä kouluoppimista ja opettajat viittasivat museokäynteihin eri oppiaineiden yhteydessä. Vierailut herättivät myös paljon keskustelua luokissa. Museosta saatu tieto ei jäänyt irralliseksi, mutta kuten yksi opettajista sanoi, käynnin jälkeen pitäisi koulussa yrittää kasata ajatukset. Olisi tärkeää hahmottaa museossa opittujen asioiden yhteys suurempaan kokonaisuuteen, omaan kotiseutuun. (Inf. 3 –12.)

Nautelankosken museo oli opettajien mielestä hyvä oppimisympäristö. Se oli muun muassa toiminnallinen, motivoiva ja elämyksellinen. Todelliset esineet ja tarinat olivat myös oppimisympäristön vahvuus. Yksi opettajista piti museota melko vaativana oppimisympäristönä, koska siellä oli niin paljon kaikenlaista (esineet, tarinat, rakennukset, luonto). Oppaalla olikin tärkeä rooli myös oppimisympäristön kannalta. Hänen avullaan museoympäristö avautui toisella tavalla kuin itsenäisesti kiertelemällä. Museo oppimisympäristönä muodosti mukavan poikkeuksen koululaisten ja opettajien arkeen. Museossa koululaiset saivat nähdä kokonaisuuden (esineet, rakennukset, ympäristö), jota ei kuvien avulla saa tuotua samalla tavalla esiin. Myös museon tunnelma oli oleellinen osa oppimisympäristöä, eikä sitä voinut kokea muualla kuin paikan päällä museossa. (Inf. 3, 4, 7–12.)

Kaikki opettajat, joilta asiaa kysyttiin, olivat sitä mieltä, että Nautelankosken museossa on tärkeää sen sijainti oppilaiden kotiseudulla. Se, että museo sijaitsee Liedossa tuo siihen oman arvolisän (Inf. 5). Museon avulla koululaiset oppivat myös tuntemaan omaa kotikuntansa (Inf. 8). Oppilaat saattavat välillä vähätellä omaa kotiseutuaan ja heistä on sitä hienompaa mitä kauemmaksi mennään. Käynti Nautelankoskella havahduttaa heitä huomioimaan oman kotiseutunsa ja heistä on hienoa, että Liedossa on ollut asutusta hyvin pitkään (Inf. 10). Museokäynti tekee lapsille selväksi sen, että juuri sillä samalla paikalla on asuttu ja eletty (Inf. 12). Yksi opettajista toteaaakin toivovansa, että lapset kokisivat paikan ikään kuin omakseen: *”Mä toivon että lapsillekin tulee se, että tässä omalla kotiseudulla ollaan.”* (Inf. 12)

6 PÄÄTELMÄT

6.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Tutkimuksessa selvitettiin varsinaissuomalaisen Nautelankosken museon koululaistoinnin taustoja ja nykytilannetta. Lähestyin aihetta museon ja opettajien näkökulmasta tekemiäni haastatteluiden pohjalta. Museon henkilökunta on kehittänyt koululaistointia pitkäjänteisesti ja systemaattisesti kahdenkymmenen vuoden ajan. Näin ollen koululaisiin oli kiinnitetty museossa erityistä huomiota koko sen olemassaolon ajan. Museonjohtajan ja amanuenssin haastattelussa kävi ilmi, että toiminnalla oli selkeät lähtökohdat, päämäärät ja tavoitteet ja se oli organisoitu huolellisesti pitkän aikavälin tähtäimellä. Museon henkilökunta oli tyytyväinen yhteistyöhön koulujen kanssa.

Haastattelemi opettajat olivat keskenään samaa mieltä siitä, että Nautelankosken museon koululaistointi oli hyvin järjestetty. Toiminta oli linkitetty koulujen opetussuunnitelmaan eivätkä museokäynnit jääneet irrallisiksi kokemuksiksi. Niistä keskusteltiin ja niihin palattiin useita kertoja koulussa. Opettajien mukaan museon vahvuuksia olivat konkretia sekä kokemuksellinen ja elämyksellinen oppiminen. Myös oppaan merkitys tuotiin esiin, sillä hän oli se, joka otti ryhmän vastaan ja pystyi asiantuntijana vastaamaan koululaisten kysymyksiin. Nautelankosken museo järjestää luokille ”valmiin paketin”, joka pitää sisällään niin ohjatun museokäynnin kuin linja-autokuljetuksetkin. Kaikki opettajat ottivat tämän palvelun mielellään vastaan. Yleisesti ottaen voidaankin todeta, että opettajat olivat erittäin tyytyväisiä museokäynteihin.

Seuraavaksi pohdin vielä saamiani tutkimustuloksia aihepiireittäin.

Jälkiä kotiseudulla

Janne Vilkun mukaan museoiden yhteiskunnallisiin kasvatustehtäviin kuuluu auttaa ihmisiä löytämään ympäristöstään menneisyyttä ja tulevaisuutta yhdistäviä jälkiä. (Vilkuna 2007, 17–18; Vilkuna 2008, 56). Kotiseudun museossa käyminen auttaa koululaisia löytämään näitä yhdistäviä jälkiä. Se auttaa heitä myös löytämään vastauksia siihen, keitä he ovat ja vahvistaa siten heidän identiteettiään. Nautelankosken museo auttaa koululaisia kiinnittymään heidän kotiseutuunsa sekä huomaamaan ja ymmärtämään

oman kotiseudun tärkeyden ja olemaan myös ylpeitä siitä. Myös aktivointi ja vastuun ottaminen kuuluvat museoiden tehtäviin (Vilkuna 2008, 56). Nautelankoskella koululaisia aktivoidaan esimerkiksi havainnoimaan, ajattelemaan, yhdistämään tietoa, käyttämään kaikkia aisteja ja tekemään käsillä. Museokäynti lisää mahdollisuuksia siihen, että koululaiset kokevat kotiseutunsa tärkeäksi ja arvokkaaksi, jolloin he ovat valmiimpia ottamaan vastuuta niin itsestään kuin ympäristöstäänkin.

Muisti on Vilkunan mukaan unohduksen ja kuoleman vastavoima, joka luo järjestystä ja turvallisuutta sekavaan maailmaan (Vilkuna 2008, 56). Nautelankoskella tämän voisi ajatella tarkoittavan sitä, miten monasti sekavassa maailmassa on kuitenkin myös pysyvyyttä. Erilaisista aikakausista ja sekasortoisistakin tilanteista huolimatta asutus on pysynyt paikallaan ja ihmiset ovat eläneet elämäänsä.

Edellä mainitut muistiorganisaatioiden yhteiskunnalliset kasvatustehtävät ovat hyvin samantyyppiset kuin Nautelankosken museon tavoitteet koululaistoiminnalle: aktivointi, pysyvän muistijäljen jättäminen ja identiteetin vahvistaminen (Inf. 1). Myös turvallisuudentunteen vahvistaminen kuuluu museon tavoitteisiin. Seuraava kommentti kuvastaa hyvin Vilkunankin mainitsemaa turvajärjestelmää siitä, miten ajan jäljet osoittavat jatkumon, joka on kuin lupaus tulevaisuudesta ja luo siten turvallisuudentunnetta:

”Sit siin kerrotaan myös arkeologin työstä ja vähän siitä et miks tää niinku on merkittävää, kun se ei välttämättä kaikkien aikuistenkaan mielestä historian tutkimus ole niin kauheen tärkeää. Mutta kun se on kuitenkin meidän perustamme koko meidän elämällemme ja meidän ajatusmaailmallemme ja koko sil, mitä meil täl hetkel on. Niin se on niinkun sellanen, se on ehkä tärkeintä. Ja sit koitetaan myös sitä avata et tää on tärkeätä. Et eihän kaikist tarvi tulla arkeologeja ja historian tutkijoita, mutta on aina hyvä tietää, että meil on olemassa myös se eilinen päivä. - - Että mitä väliä sil on, mitä ennen on ollu, niin kyllä sillä vaan on väliä.” (Inf. 1.)

Muistiorganisaatioiden yhteiskunnalliset kasvatustehtävät ja Nautelankosken museon tavoitteet ovat yhteneväisiä myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa. Niissä todetaan, että perusopetuksen tehtävänä on oppilaan kulttuuri-identiteetin tukeminen. (Opetushallitus 2004, 14.) Koululaisten museokäyntejä tukee myös Liedon kunnan opetussuunnitelma, jossa ympäristö- ja luonnontiedon kohdalla mainitaan kotiseutuun tutustuminen (Liedon kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma). Käynti oman kotiseudun museossa on yksi antoisa tapa tutustua kotiseutuun.

Historian oppiaineen kohdalla opetussuunnitelma korostaa toiminnallisuutta (Liedon kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma). Nautelankosken museossa toiminnallisuus toteutuu jo siinä, että liikutaan museoympäristössä, mutta erityisen hyvin se toteutuu muinaistekniikkaa tehtäessä. Museokäynti tukee myös Liedon opetussuunnitelmassa mainittuja historian tavoitteita. Nautelankosken museossa kerrotaan arkeologin työstä ja siitä, miten historiaa tutkitaan. Tämä auttaa oppilasta ymmärtämään sen, että historian tiedot ovat historioitsijoiden tulkintoja, jotka saattavat muuttua. Historian keskeisiin sisältöihin kuuluva historiallisen tiedon lähteisiin tutustuminen toteutuu Nautelankoskella erittäin hyvin (Liedon kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma). Alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset ja muinaismuistoalue tutustuttavat koululaiset tietolähteisiin hyvin konkreettisella ja elävällä tavalla.

Kasvattavaa museo-opetusta

Opetuksellinen rooli on museoille keskeinen niiden toiminnan kannalta (Hooper-Greenhill 1999, 3). Tämä koskee myös Nautelankosken museota, jossa museopedagogiikkaan on kiinnitetty paljon huomiota toiminnan alusta asti (Inf. 1). Nautelankosken museo hoitaa kasvatustehtävänsä Kansainvälisen museoneuvoston (ICOM) määritelmän mukaisesti. Se kehittää koko ajan kasvatuksellista rooliaan esimerkiksi opettajien kanssa tehdyn yhteistyön merkeissä. Laajempia yleisöjä se houkuttelee omalta seudultaan esimerkiksi teemapäivien ja yleisöluentojen avulla. Museo on myös kehittänyt uusia tapoja olla vuorovaikutuksessa alueen asukkaiden kanssa. Tästä on esimerkkinä yhteistyö paikallislehden kanssa, jonka myötä museo toivoo saavansa yhteydenottoja paikallisilta asukkailta. Kulttuuriperintöä Nautelankosken museo vaalii monin eri tavoin, esimerkiksi kokoelmiaan sekä luonto- ja muinaismuistoalueita hoitaen. (Inf. 1, 2; Nautelankoski-säätiö 2011.)

Museo-opetus perustuu kokoelmiin, mikä tarkoittaa Nautelankoskella paitsi esineitä ja arkeologisia löytöjä, myös tupaa, myllyä, saunaa, aittaa sekä koko museota ympäröivää kulttuuriympäristöä. Toisen luokan oppilaat käyvät vanhassa tuvassa, jossa on aivan omanlaisensa tunnelma. Siellä olevat esineet, joihin koululaiset tutustuvat, liittyvät rakennukseen ja tuvassa aikoinaan eläneiden ihmisten elämään. Tuvassa eläneet ihmiset puolestaan liittyvät viereiseen myllyyn ja sitä kautta maatalouteen, Lietoon ja Varsinais-Suomeen. Myllyssä ja sen viereisellä sillalla koululaiset käyvät katsomassa koskea.

Heille ei siis kerrota yksittäisistä, irrallisista esineistä ja rakennuksista, vaan ne liitetään laajempiin merkitysyhteyksiin ja niille syntyy looginen suhde johonkin elämän ilmiöön. Esimerkiksi mylly kertoo niin viljan jauhatuksesta, vesivoimasta, myllärin työstä kuin kivirakentamisestakin. (Elo & Kallio ym. 2004, 52, 53; Inf. 1, 2.) Esineet ja rakennukset toimivat Nautelankoskella hyvin opetuksen välineinä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kiinnitetään erityistä huomiota oppimisympäristön monipuolisuuteen (Opetushallitus 2004, 18). Nautelankosken museo ympäristöineen on hyvin monipuolinen ja sitä voidaan hyödyntää paitsi museokäynneillä myös muussa opetuksessa. Ympäristö tukee oppimista muun muassa siten, että se huomioi oppijoiden sen hetkisen kehitystason. Tästä on Nautelankoskella esimerkkinä kullekin ryhmälle sopeutetut opastukset. Opas ottaa huomioon ryhmän tieto- ja taitotasoon, joiden mukaan hän opastaa ryhmäänsä ja etenee museoympäristössä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen tukee myös oppimista. Koululaiskäynneillä tämä ilmenee esimerkiksi oppilaiden, oppaan ja opettajan välisinä keskusteluinä, kysymysten esittämisenä ja niihin vastaamisena.

Museossa tapahtuvan opetus- ja kasvatustoiminnan kahden ryhmän jaottelussa Nautelankosken museon toiminta sijoittuu museon varsinaiseen opetus- ja kasvatustyöhön eli museopedagogiikkaan. Museolla on toimintaa järjestäessään tietoinen ja kasvatuksellinen päämäärä, johon se pohjaa toimintaansa. (Heinonen & Lahti 2001, 181.) Koska museoiden tietyyppiset toiminnot soveltuvat vain osalle ihmisistä ja museoiden resurssit ovat rajallisia, on tietoinen kohdentaminen järkevää. Museopedagogisessa työssä toimintoja kohdennetaankin rajatuille ryhmille. (Kaitavuori 2007, 289.) Juuri näin on tehty myös Nautelankosken museossa, jossa museopedagogiikka keskittyy alakoululaisiin, mutta myös muita kävijäryhmiä on huomioitu (Inf. 1).

Pedaali ry:n määrittelemät museopedagogian kolme lähtökohtaa toteutuvat Nautelankosken museon koululaispäivillä (ks. Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry). Opastus ja ympäristö tukevat vahvasti kävijöiden henkilökohtaisia kokemuksia ja aktivoivat heitä omiin tulkintoihin. Esimerkiksi tuvassa toisluokkalaiset oppilaat miettivät vanhojen esineiden yhteyttä omaan elämäänsä. Mylly taas aktivoi heitä ajattelemaan, millainen vaikutus koskella on ollut lähiseudun elämään. Kivikauteen ja nykyaikaan jaettu pienoismalli havainnollistaa viidennen luokan oppilaille ensin kivikauden elämää ja museokierroksen jälkeen he pääsevät paikan päälle katsomaan, miltä alue näyttää

nyt. Tämä kaikki aktivoi oppilaita kuvittelemaan ja pohtimaan, millaista ihmisten elämä on ollut samalla paikalla tuhansia vuosia sitten. Saman aikaisesti oppilaiden ymmärrys syvenee ja he saavat lisää tietoa. Niin toisen kuin viidennenkin luokan käynnit käsittelevät ja avaavat museota instituutiona, tilana ja paikkana. Toisen luokan oppilaille kerrotaan, mikä museo on ja he näkevät, kuulevat ja kokevat mitä museossa tehdään ja mihin museoita tarvitaan. Viidesluokkalaisille museo on jo tutumpi paikka, mutta se avautuu heille varmasti vielä selkeämmin kuin toisella luokalla. Koululaiset tutustuvat arkeologiaan ja museossa tehtävään tutkimustyöhön tarkemmin. Nautelankosken museossa koko henkilökunta on sitoutunut museopedagogiaan ja pedagoginen toiminta-ajatus on mukana kaikessa toiminnassa.

Haastattelemieni opettajien käsitykset museopedagogiikasta olivat melko yhteneväisiä. He määrittelivät museopedagogiikan pääasiassa koululaiskäyntien ja Nautelankosken museon kautta. Tähän vaikutti varmasti osaltaan se, että heiltä kysyttiin termistä Nautelankosken koululaistoimintaa käsittelevässä haastattelussa, jossa he olivat mukana opettajan roolissa.

Museokäynti historiatietoisuutta vahvistamassa

Kun koululaiset katselevat tuvan vanhoja esineitä, miettivät, mitä tuttua siellä on ja pohtivat, miten esineet eroavat nykypäivän esineistä, rakentavat he samalla siltaa menneisyyden ja nykyisyyden välille. Toisluokkalaisten kanssa käsiteltäviä aiheita ovat arkielämä 1930-luvun Liedossa ja mylly. Tuvassa käynti on yhdistetty oppilaille tuttuihin asioihin, kuten leikkimiseen, ruuan valmistukseen ja nukkumiseen. Levstikin ja Bartonin mukaan tällainen tuttujen aiheiden liittäminen uusiin aiheisiin on ratkaisevaa oppilaiden ymmärtämisen kannalta. Oppilaita kiinnostaa myös enemmän keskustella tietyistä heidän tuntemistaan henkilöistä kuin historiasta yleisellä tasolla. (Levstik & Barton 1997, 27, 36.) Nautelankoskella voidaan puhua mylläristä ja hänen perheestään, vaikka keskustelu ei koskekaan jotain tiettyä nimettyä todellista henkilöä. Ajatus toteutuu kuitenkin hieman toisin myllärin Kertun fiktiivisessä hahmossa. Lapsista on todennäköisesti mielenkiintoista lukea nimenomaan omanikäisen lapsen näkökulmasta kirjoitetusta Kertusta ja he voivat ainakin jollain tasolla samastua Kertun elämään.

Myös viidesluokkalaisten museokäynnillä lähdetään liikkeelle koululaisten omaan elämään liittyvistä aiheista. Käsiteltäviä aiheita ovat esimerkiksi asuminen, kalastus ja liikuminen. Käynnillä tulee myös selkeästi esiin se, miten ihminen on asuttanut Nautelankosken ympäristöä yhtäjaksoisesti jo hyvin pitkän aikaa. Tämä vahvistaa koululaisten historiatietoisuutta siten, että he tiedostavat olevansa osa historiallista prosessia, joka jatkuu yhä ja jossa he ovat itse mukana. Käsillä itse tekeminen havainnollistaa asiaa ja oppilaat saavat konkreettisen kokemuksen kivikauden elämästä.

Erityisesti viidesluokkalaisten museokäyntien yhteydessä oppilaille käy ilmi, että historiallinen tai arkeologinen museonäyttely on aina yksi tulkinta aiheesta. Aihetta on ensin tutkittu muun muassa arkeologisten kaivausten ja niistä saatujen löytöjen avulla, jonka jälkeen on tehty tulkinta aiheesta. Tulkinta perustuu saatuun tietoon ja se pyrkii olemaan objektiivinen, mutta se on silti tulkinta. Historiallisen ajattelun kannalta onkin oleellista osata lukea kriittisesti ja analyttisesti menneisyyttä koskevia esityksiä, kuten museonäyttelyitä (Löfström 2002, 8–9).

Nautelankosken museo Heinin nelikenttämallissa

Pohdin seuraavaksi George E. Heinin laatiman opetusteorioiden nelikenttämallia ja sen suhdetta Nautelankosken museoon (ks. kuvio 1). Pyrin sijoittamaan Nautelankosken museon koululaistoiminnan kyseiseen malliin keräämäni aineiston pohjalta. Tarkasteluni keskittyy koululaiskäynteihin ja katson museon näyttelyitä ennen kaikkea koululaisten näkökulmasta.

Heinin mukaan museo, jolla on tietoinen opetuksellinen linja, voi tavoitella menestyksekkäästi opetuksellista roolia. Nautelankosken museolla on linja, jonka mukaisesti se toimii. Käytännössä tämä tarkoittaa koululaisten systemaattista kutsumista museoon kolmella eri vuosiluokalla. Jokaisella museokäynnillä on oma temansa ja teemat täydentävät toisiaan. Museokäynnit on sidottu perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja oppimisen tavoitteet liittyvät paitsi sisältöihin myös koululaisten ajattelun kehittymiseen ja yleisissä tiloissa käyttäytymiseen. Oppiminen on kokonaisvaltaista, siinä ovat mukana niin tunteet kuin käsillä tekeminenkin. (Inf. 1, 2.)

Heinin nelikenttämallissa Nautelankosken museo sijoittuu löytämällä oppimisen ja konstruktivismiin. Tieto rakentuu siellä virikkeellisen ympäristön, keskustele- van opastuksen, oman ajattelun ja aistimusten sekä toiminnan kautta. Tieto ei ole ”val- miiksi pureskeltua”, vaan sitä kootaan itse. Museossa on myös yksilöstä riippumatonta tietoa, kuten tieteelliseen tutkimukseen perustuvat faktat. Nautelankosken museossa op- pimine tapahtuu pitkälti tietoa konstruoimalla. Vaikka tietoa omaksutaan myös pienis- sä osissa lisäämällä, sijoittuu oppiminen tässä tapauksessa mallin vaaka-akselilla sel- västi lähemmäksi oikeata päätä.

Löytävä oppiminen on aktiivinen prosessi, jossa oppijat ovat vuorovaikutuksessa opit- tavan aineksen kanssa (Hein 1998, 30). Nautelankoskella tällainen oppimistilanne voisi olla esimerkiksi pienoismallin äärellä, jossa oppilaat keskustelevat yhdessä oppaan ja toistensa kanssa havainnoistaan ja tekevät johtopäätöksiä. Tieto on pienoismallissa val- miina ja oppilaat löytävät sen keskustelun avulla luoduista tilanteista. Nautelankosken museo on organisoitu paitsi löytävän myös konstruktivistisen oppimisen näkökulmasta. Konstruktivismi vaatii oppijalta aktiivista läsnäoloa ja tällöin oppilaalla on mahdolli- suus käyttää museonäyttelyssä sekä mieltään että käsiään (Hein 1998, 34). Esimerkiksi muinaistekniikkaa tehdessään koululaiset käyttävät käsiään tekemiseen, mikä johdattaa heidät ajattelemaan asiaa syvällisemmin ja laajemmin. Jos oppilaat esimerkiksi maalaa- vat punamultamaalilla kiviä, se aktivoi heitä ajattelemaan, miksi kivikauden ihmiset maalasivat kalliomaalauksia, miksi maalauksissa on kuvattu niitä aiheita kuin on, mistä maalia saatiin ja miten maalaukset ovat säilyneet. Oppilaat konstruoivat tietoa ja he voi- vat kokeilla esimerkiksi sitä, millaisia kuvia punamultamaalilla on helppo tai vaikea maalata. Lisäksi he tekevät johtopäätöksiä kokemustensa pohjalta.

Nelikenttämalli ei ole aukoton ja ehdoton. Nautelankosken museota on vaikea, jollei mahdoton, sijoittaa vain yhteen nelikenttään. Näin on todennäköisesti myös lukuisten muidenkin museoiden kohdalla. Nautelankosken museo sijoittuu kuitenkin mielestäni selkeämmin nelikentän oikeaan kuin vasempaan laitaan. Tietoteorian osalta sijoittaisin sen löytävän oppimisen ja konstruktivismiin rajamaille. Joiltain osin se on selkeästi lä- hempänä löytävää oppimista, joiltain taas lähempänä konstruktivismia.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksenteossa kritiikillä, ennen kaikkea itsekritiikillä, ja reflektiivisyydellä on paikkansa. Itsekritiikillä tarkoitetaan sitä, että tutkija kyseenalaistaa aina omat tulkinsa. Reflektiivisyydellä taas pyritään takaamaan se, että tutkija on mahdollisimman tietoinen omista tutkimukseen liittyvistä lähtökohdistaan. Tällöin tutkijalla on mahdollisuus paremmin tarkkailla esimerkiksi omien ennakkoluulojensa mahdollista vaikutusta tulkintoihin. (Laine 2007, 34.) Olen tässä tutkimuksessa pohtinut erilaisia tulkintoja, kyseenalaistanut niitä ja etsinyt tulkinnoilleni perusteita. Tämän pohjatyön perusteella olen esittänyt mahdollisimman objektiivisia tulkintoja aineistostani ja olen pyrkinyt tuomaan informanttien äänet esiin. Olen ollut tietoinen omista lähtökohdistani. Suhtaudun hyvin positiivisesti museoiden koululaistoimintaan ja sitä pitäisi mielestäni tukea. Omat lähtökohtani eivät kuitenkaan ole olleet lähtökohtia haastatteluaineistoa analysoidessani. Positiivinen asenteeni museoita kohtaan ei myöskään tarkoita, että pitäisin mitä tahansa museoiden koululaistoiminnaksi kutsumaa automaattisesti hyvänä.

Kun aineistoa analysoidaan kvalitatiivisesti, lähimmäksi perinteistä reliabiliuden käsitettä tullaan niillä alueilla, jotka koskevat aineiston laatua. Tällöin reliabelius koskee ennemminkin tutkijan toimintaa kuin haastateltavien vastauksia. Kysymys on siis siitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Reliabelius koskee esimerkiksi kaiken käytettävissä olevan aineiston huomioon ottamista ja oikein tehtyä litterointia. Tärkeää on myös se, että tulokset heijastavat niin pitkälle kuin mahdollista haastateltavien ajatusmaailmaa. Samaan aikaan täytyy kuitenkin pitää mielessä, että haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 189.)

Pyrin tutkimuksessani luotettavaan analyysiin perehtymällä huolellisesti tutkimusaineistooni. Aineiston hankintavaiheessa, haastatteluita tehdessäni (opettajahaastattelut), järjestin haastattelutilanteet aina mahdollisimman samanlaisiksi. Tein kaikki haastattelut opettajien omissa kouluissa heille tutuissa ympäristöissä. Koulut olivat kuitenkin erilaisia ja jokainen haastatteluympäristö oli omanlaisensa. Kaikki haastattelutilanteet olivat rauhallisia, eikä taustahälinää juurikaan ollut. Opettajat saivat valita haastattelujen ajankohdat itse niin, että ne sopivat heille mahdollisimman hyvin. Osa opettajista pyysi minua ehdottamaan päivämääriä ja kellonaikoja, joista he sitten valitsivat itselleen sopivimman ajankohdan. Koska haastattelin osaa opettajista kesken työpäivää, oli

heillä rajatumpi aika käytettävissä haastatteluun. Olin kuitenkin kertonut opettajille etukäteen aika-arvion siitä, kuinka kauan haastattelut kestäisivät. Yhdessäkään haastattelussa ei ollut kiireinen tunnelma. Osaa opettajista haastattelin heidän työpäiviensä päätteeksi.

Kaikki informanttini keskustelivat Nautelankoksen museosta ja museokäynneistä mielellään. He olivat myös hyvin yksimielisiä siitä, että Nautelankoksen museon koululaistoiminta oli toimivaa. Lähes kaikki opettajien kokemukset museon toiminnasta olivat positiivisia. Myös museon henkilökunta oli tyytyväinen kehittämäänsä koululaistoimintaan. He kehittivät toimintaa kuitenkin edelleen, eivätkä olleet ”jämähäneet paikoilleen”. Opettajainformanttien yksimielisyyden voisi ajatella johtuvan siitä, että haastateltaviksi suostuivat ne opettajat, joilla oli positiivisia kokemuksia museokäynneistä ja jotka olivat kiinnostuneita museoista. Ne, joilla oli negatiivisia kokemuksia tai jotka eivät olleet kiinnostuneita museoista, eivät olisi ehkä halunneet tuoda kokemuksiaan ja ajatuksiaan esiin. Opettajien kiinnostuneisuus museoita kohtaan lisäsi todennäköisesti heidän kiinnostustaan haastatteluita kohtaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että he olisivat automaattisesti olleet tyytyväisiä Nautelankoksen koululaistoimintaan, päinvastoin. Museon koululaistoiminnasta kiinnostuneet opettajat olisivat mitä todennäköisimmin tuoneet hyvin herkästi esille myös epäkohtia. Näin sen vuoksi, että heillä oli selkeä käsitys siitä, miksi luokan kanssa lähdettiin museoon ja mitä museokäynneiltä odotettiin. Opettajista noin puolet oli käynyt Nautelankoksen museossa pääasiassa toisluokkalaisten ja noin puolet pääasiassa viidesluokkalaisten kanssa. Kummatkin tarkastelun kohteena olleet luokkatasot olivat siis edustettuina.

Haastatteluaineiston luotettavuutta lisää se, että opettajat olivat kuudesta eri koulusta eli suurin osa Liedon alakouluista oli edustettuna. Lisäksi informantit antoivat luvat nimensä esiintymiseen tässä tutkimuksessa. En ole kuitenkaan maininnut nimiä, koska ne eivät ole millään tavalla oleellisia, eivätkä toisi mitään lisäarvoa tutkimukseen. Nimen käyttöoikeus kertoo kuitenkin siitä, että opettajat ”seisovat sanojensa takana”. Omat havainnotni museossa lisäsivät haastatteluiden luotettavuutta niin museon henkilökunnan kuin opettajienkin osalta. Haastattelut tukivat toisiaan kaikin puolin, opettajahaastattelut toisiaan, museon henkilökunnan haastattelu opettajahaastatteluita ja opettajahaastattelut museon henkilökunnan haastattelua.

6.3 Jatkotutkimusaiheita

Olen selvittänyt työssäni yhden museon koululaistoimintaa museon työntekijöiden ja siellä luokkansa kanssa vierailleiden opettajien näkökulmasta. Perehtyessäni museon koululaistoimintaan mieleeni nousi useita ajatuksia, siitä, miten tutkimusta voisi jatkaa. Olisi mielenkiintoista selvittää vastaavalla tavalla useiden museoiden toimintaa ja verrata niitä keskenään. Museot voisivat oppia ja saada ideoita toisiltaan ja kehittää siten toimintaansa. Tutkimusta voisi jatkaa myös selvittämällä laajemmin opettajien käsityksiä museoista ja niiden toiminnasta. Miten käsitykset ovat muokkautuneet ja mihin ne pohjautuvat? Ovatko opettajat tietoisia museoiden tarjoamista lukuisista mahdollisuuksista kouluopetuksen tukena?

Yksi iso ongelma museoiden ja koulujen välisessä yhteistyössä on raha. Sekä museoilla että kouluilla on tiukka taloudellinen tilanne. Todennäköisesti ainakin osa opettajista kävisi luokkansa kanssa museoissa enemmän, jos museokäynteihin saisi taloudellista tukea. Vaikka museot pystyisivät tarjoamaan koululaisille käyntejä alennetuilla pääsymaksuilla tai jopa ilmaiseksi, nousevat kuljetuskustannukset helposti liian suuriksi. Tilanne on ongelmallinen monessa kunnassa ja kulttuurirahoista leikkaaminen nähdään helppona ratkaisuna. Tästä on esimerkkinä Turun kaupunki, joka vähentää koululaisten kulttuurivierailuja tukevan Kulttuuripolku-hankkeen rahoja lähes puolella (Teppo 2012, 3, 25.)

Koska museot voivat edistää kouluopetusta useissa oppiaineissa, tarjota oppilaille kokemuksia ja elämyksiä erilaisissa oppimisympäristöissä sekä tukea heidän henkistä kasvuaan ja hyvinvointiaan, olisi ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyötä kehitettäisiin. Olisi-kin aiheellista tutkia, minkälaisia mahdollisuuksia yhteistyön kehittämiseen on huonosta taloudellisesta tilanteesta huolimatta. Myös eri ikäisten oppilaiden ajatuksia ja kokemuksia museokäynneistä olisi mielenkiintoista selvittää ja verrata esimerkiksi kulttuurihistoriallisista museoista luonnontieteellisistä museoista ja taidemuseoista saatuja aineistoja.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Haastattelut

Inf. 1 ja 2	30.6.2011
Inf. 3	19.9.2011
Inf. 4	5.10.2011
Inf. 5 ja 6	12.10.2011
Inf. 7	18.10.2011
Inf. 8	18. 10. 2011
Inf. 9	18.10.2011
Inf. 10	19.10.2011
Inf. 11	15.12.2011
Inf. 12	20.12.2011

Havainnointipäiväkirja 21.9.2012 (5. lk) ja 1.12.2012 (2.lk)

Nautelankoski-säätiö. Toimintakertomus 2011.

Tähtikari, T. 2009. Museovierailu lapsen esihistorian opiskelun välineenä. Case-tutkimus: Nautelankosken museon koululaispäivä kivikaudesta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto.

Painetut lähteet

Elo, P., Järnefelt, H., Kallio, K., Laine, M. & Pohjanvirta, M-L. 2004. Perintö, identiteetti ja museo. Teoksessa: K. Kallio, (toim.) 2004. Museo oppimisympäristönä. Suomen museoliiton julkaisuja 54. Suomen museoliitto ja Suomen Tammi Plus -projekti 2004, 8–21.

Elo, P., Kallio, K., Löfström, J., Rokka, P. & Virtanen, P. 2004. Museo-opetus ja museo-oppiminen. Teoksessa K. Kallio (toim.) 2004. Museo oppimisympäristönä. Suomen museoliiton julkaisuja 54. Suomen museoliitto ja Suomen Tammi Plus -projekti 2004, 40–79.

Forssell, H., Kaukonen, M., Lamminen, M. & Mattila, M. 2004. Mikä on museo? Teoksessa: K. Kallio, (toim.) 2004. Museo oppimisympäristönä. Suomen museoliiton julkaisuja 54. Suomen museoliitto ja Suomen Tammi Plus -projekti 2004, 22–39.

Hein, G. E. 1998. *Learning in the Museum*. London: Routledge.

Hein, G. E. 1999. The constructivist museum. Teoksessa: E. Hooper-Greenhill (ed.) 1999. *The Educational Role of the Museum*. Second edition. London: Routledge.

Heinonen, J. & Lahti, M. 2001. *Museologian perusteet*. Suomen museoliiton julkaisuja 49. Helsinki: Museoliitto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hooper-Greenhill, E. 2007. *Museums and Education. Purpose, Pedagogy, Performance*. Oxon: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. 1999. Education, communication and interpretation: towards a critical pedagogy in museums. Teoksessa: E. Hooper-Greenhill (ed.) 1999. *The Educational Role of the Museum*. Second edition. Routledge. 3–27.

International Council of Museums (ICOM)

<<http://icom.museum/who-we-are/the-vision/museum-definition.html>> 1.2.2012

Kaitavuori, K. 2007. Museo ja yleisö. Teoksessa: P. Kinanen (toim.) 2007. *Museologia tänään*. Suomen museoliiton julkaisuja 57. Suomen museoliitto, 279–294.

Karlsson, K-G. 2004. Historiedidaktik: begrepp, teori och analys. Teoksessa: K-G. Karlsson & U. Zander (toim.) Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken. Lund: Studentlitteratur, 21–66.

Kaukonen, M., Vihanto, T., Petrell, T. & Vuola, K. 2010. Museotilasto 2010. Helsinki: Museovirasto.

<http://www.museotilasto.fi/user_files/Museotilasto2010.pdf> 6.4.2012

Kauko-Vainio, S. 2001. Jonkarin talon matka maatilalta myllärintuvaksi. Teoksessa: S. Kauko-Vainio (toim.) 2001. Nautelankosken museo. Lieto: Nautelankoski-säätiö, 52–63.

Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy, 28–45.

Levstik, L. & Barton, K. 1997. Doing History. Investigating With Children in Elementary and Middle Schools. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Liedon kunta

<<http://www.lieto.fi/netcomm/default.asp?path=8,2489,2528,2550>> 24.2.2012

<<http://www.lieto.fi/netcomm/default.asp?path=8,2481,2652>> 20.3.2012

Liedon kunnan perusopetuksen (vuosiluokkien 1–9) opetussuunnitelma

<http://www.edu.lieto.fi/edu/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=13> 18.3.2012

Löfström, J. 2002. Museonäyttelyn ja koulun historianopetuksen hedelmällistä jännitettä etsimässä. Kleio 2/2002, 8–10.

Löfström, J. & Oittinen, R. & Rantala, J. Historiatietoisuuden hyödyistä. Kasvatus & Aika 5 (3) 2011, 3–4.

<http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=410> 22.3.2012

Malmisalo-Lensu, A-M, & Mäkinen, M. 2007. Museo oppimisen paikkana. Teoksessa: P. Kinanen (toim.) 2007. Museologia tänään. Suomen museoliiton julkaisuja 57. Helsinki: Suomen museoliitto, 295–318.

Manninen, J., Burman, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Helsinki: Opetushallitus.

Museolaki 3.8.1992/729

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920729>> 30.1.2012

Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry

<<http://pedaali.fi/missio.html>> 8.2.2012

Museotyön eettiset säännöt

<finland.icom.museum/etiikka.html> 6.2.2012

Museovirasto 2010. Oppia menneisyydestä, katse tulevaisuudessa. Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen strategia 2006–2010. Helsinki: Museovirasto.

<<http://www.nba.fi/fi/File/433/kulttuuriperintokasvatusstrat.pdf>> 1.4.2012

Nautelankosken museo

<<http://www.nautelankoski.net/esittely.php>> 7.3.2012

Nautelankosken verkkomuseo

<<http://www.edu.lieto.fi/edulieto/nautela/verkkomuseoflash.htm>> 12.3.2012

Nautelankoski-säätiö 2006. Vipeltäjät. Lasten luontoretki Nautelankoskella. Lieto: Nautelankoski-säätiö.

Nautelankoski-säätiö 2008. Esihistorian jäljillä Liedossa. Lieto: Nautelankoski-säätiö.

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.

<http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf> 1.3.2012

Pilli, A. 1988. Miten historiatietoa omaksutaan ja ymmärretään? *Kasvatus* 1/1988. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja, 282–289.

Rantala, J. 2012. Lapset historiakulttuurin kuluttajina. Historiallis- ja yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 12. Helsinki.

<<http://blogs.helsinki.fi/historiallis-yhteiskunnallinen-kasvatus/files/2012/01/Lapset-historiakulttuurin-kuluttajina.pdf>> 22.3.2012

Ropo, E. 2008. Oppimisympäristöt opetuksen ja opiskelun kontekstina. Teoksessa: K. Kallio, (toim.) 2004. Museo oppimisympäristönä. Suomen museoliiton julkaisuja 54. Suomen museoliitto ja Suomen Tammi Plus -projekti 2004, 38–47.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>> 5.4.2012

Suomen museoliitto

<www.museoliitto.fi/suomenmuseoliitto> 19.2.2012

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>> 12.3.2012

Suomen Tammi -hanke

<http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/kulttuuriperintoopetus/suomen_tammi_hanke> 17.2.2012

Teppo, A. 2012. Koulukäyntien vähenemisellä selvä vaikutus esimerkiksi teattereiden ohjelmistoon. *Kulttuuripolusta päätkäistään puolet pois*. Turun Sanomat 1.4.2012.

Tornberg, L. & Venäläinen, P. 2008. Kulttuuriperinnön opetuksesta ja oppimisesta. Teoksessa: P. Venäläinen (toim.) 2008. Kulttuuriperintö ja oppiminen. Suomen museoliiton julkaisuja 58. Helsinki: Suomen museoliitto, 66–74.

Vilkuna, J. 2007. Yhteinen kulttuuriperintömme. Teoksessa: P. Kinanen (toim.) 2007. Museologia tänään. Suomen museoliiton julkaisuja 57. Helsinki: Suomen museoliitto, 12–41.

Vilkuna, J. 2008. Uusi museologia ja kulttuuriperinnön tulkinnat. Teoksessa: P. Venäläinen (toim.) 2008. Kulttuuriperintö ja oppiminen. Suomen museoliiton julkaisuja 58. Helsinki: Suomen museoliitto, 49–57.

Viskari, K. 2010. Myllärin Kerttu. Lieto: Nautelankoski-säätiö.

Opettajien haastattelut

Museopedagogiikka

Koulun tavoitteet museokäynnille, tavoitteiden toteutuminen

Museokäyntiin valmistautuminen ja jälkikäsitely

Museossa oppiminen

Koulussa opiskeltavan aineksen suhde museokäyntiin

Museon tavoite, toteutuuko

Oman kotiseudun museo

Valmis paketti kouluille, miten vaikuttaa

Koululaistoiminnan muuttuminen